Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 1 sierpnia 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Państwo prawne – Skuteczna ochrona prawna w dziedzinach objętych prawem Unii – Artykuł 19 ust. 1 akapit drugi TUE – Zasady nieusuwalności i niezawisłości sędziów – Wyznaczenie sędziego sądu najwyższego bez jego zgody do orzekania na czas określony w innej izbie tego sądu – Pierwszeństwo prawa Unii – Zamówienia publiczne – Dyrektywa 2004/17/WE – Procedury udzielania zamówień – Zastosowanie do umowy sprzedaży praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii z odnawialnych źródeł – Dyrektywa 92/13/EWG – Artykuł 2d ust. 1 – Procedury odwoławcze w dziedzinie udzielania zamówień publicznych – Nieskuteczność umowy – Podmiot zamawiający domagający się unieważnienia umowy zawartej z naruszeniem przepisów o zamówieniach publicznych – Nadużycie prawa – Brak

W sprawach połączonych C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 i C-493/23 [Daka] [i]

mających za przedmiot pięć wniosków o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Sąd Najwyższy (Polska) postanowieniami z dni 3 i 21 kwietnia 2023 r. oraz z dnia 13 czerwca 2023 r., które wpłynęły do Trybunału w dniach 10, 20, 21 i 31 lipca 2023 r. oraz w dniu 3 sierpnia 2023 r., w postępowaniach:

T.B.

przeciwko

C.B.,

przy udziale:

D.B. (C-422/23),

oraz

G.T.

przeciwko

T. S.A. (C-455/23),

* Język postępowania: polski.

[i] Niniejszym sprawom została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

oraz

E. S.A.

przeciwko

W. sp. z o.o.,

Bank S.A. (C-459/23),

oraz

S. sp. z o.o.

przeciwko

V. sp. z o.o. (C-486/23),

oraz

Miasto W.

przeciwko

M.T.,

E.T.,

A.W. (C-493/23),

przy udziale:

Prokuratora Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: K. Jürimäe (sprawozdawczyni), prezeska izby, K. Lenaerts, prezes Trybunału, pełniący obowiązki sędziego drugiej izby, M. Gavalec, Z. Csehi i M. Condinanzi, sędziowie,

rzecznik generalny: T. Ćapeta,

sekretarz: M. Siekierzyńska, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 8 stycznia 2025 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu E. S.A. – P. Łącki, adwokat,

– w imieniu Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie – D. Winiarek, Zastępca Prokuratora Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie,

– w imieniu rządu polskiego – A. Bodnar, B. Majczyna, M. Rzotkiewicz, M. Taborowski i S. Żyrek, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – K. Herrmann, P.J.O. Van Nuffel i G. Wils, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzeczniczki generalnej, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą" lub „KPP") (sprawy C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 i C-493/23), zasady pierwszeństwa prawa Unii (sprawy C-455/23, C-459/23 i C-486/23), art. 1 ust. 2 lit. c), art. 1 ust. 4, art. 2 ust. 1 lit. b), art. 3 ust. 3 lit. b), art. 14, art. 16 lit. a) i art. 20 dyrektywy 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. koordynującej procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (Dz.U. 2004, L 134, s. 1), zmienionej rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1177/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. (Dz.U. 2009, L 314, s. 64), (zwanej dalej „dyrektywą 2004/17"), art. 2d ust. 1 lit. a) dyrektywy Rady 92/13/EWG z dnia 25 lutego 1992 r. koordynującej przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne odnoszące się do stosowania przepisów wspólnotowych w procedurach zamówień publicznych podmiotów działających w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i telekomunikacji (Dz.U. 1992, L 76, s. 14), zmienionej dyrektywą 2007/66/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 r. (Dz.U. 2007, L 335, s. 31), (zwanej dalej „dyrektywą 92/13"), a także zasady ogólnej zakazującej nadużywania prawa (sprawa C-459/23).

2 Wnioski te zostały złożone w ramach pięciu sporów między, odpowiednio, T.B. a C.B. w przedmiocie podziału majątku wspólnego i działu spadku (sprawa C-422/23), G.T. a T. S.A. w przedmiocie zwolnienia od zabezpieczenia i egzekucji akcji posiadanych przez spółkę (sprawa C-455/23), E. S.A. (zwaną dalej „spółką E.") a W. sp. z o.o. (zwaną dalej „spółką W.") i Bankiem S.A. w przedmiocie ustalenia nieistnienia stosunku zobowiązaniowego (sprawa C-459/23), S. sp. z o.o. a V. sp. z o.o. w przedmiocie żądania zapłaty (sprawa C-486/23) oraz Miastem W. a M.T., E.T. i A.W. w przedmiocie zobowiązania do złożenia oświadczenia woli (sprawa C-493/23).

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2003/88/WE

3 Artykuł 6 lit. b) dyrektywy 2003/88/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r. dotyczącej niektórych aspektów organizacji czasu pracy (Dz.U. 2003, L 299, s. 9) przewiduje:

„Państwa członkowskie przyjmują niezbędne środki w celu zapewnienia, że zgodnie z potrzebą zapewnienia ochrony bezpieczeństwa i zdrowia pracowników:

[…]

b) przeciętny wymiar czasu pracy w okresie siedmiodniowym, łącznie z pracą w godzinach nadliczbowych, nie przekracza 48 godzin”.

Dyrektywa 92/13

4 Zgodnie z art. 2d ust. 1 lit. a) i art. 2d ust. 2 dyrektywy 92/13:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, by umowa została uznana za nieskuteczną przez organ odwoławczy niezależny od podmiotu zamawiającego lub by jej nieskuteczność wynikała z decyzji takiego organu odwoławczego, w następujących przypadkach:

a) jeżeli podmiot zamawiający udzielił zamówienia bez uprzedniej publikacji ogłoszenia w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, czego nie dopuszcza [dyrektywa 2004/17];

[…]

2. Konsekwencje wynikające z uznania umowy za nieskuteczną przewidziane są przez prawo krajowe.

Prawo krajowe może przewidywać wsteczne anulowanie wszystkich zobowiązań umownych lub ograniczyć zakres anulowania do tych zobowiązań, które należy jeszcze wykonać. W tym drugim przypadku państwa członkowskie przewidują zastosowanie innych sankcji w rozumieniu art. 2e ust. 2”.

5 Artykuł 2d ust. 1 lit. a) i art. 2d ust. 2 dyrektywy 92/13 zostały wprowadzone do dyrektywy 92/13 dyrektywą 2007/66. Motywy 2, 13, 14 i 20 tej ostatniej dyrektywy brzmią następująco:

„(2) […] Zgodnie z orzeczeniami Trybunału Sprawiedliwości państwa członkowskie powinny zapewnić dostępność skutecznych i szybkich środków odwoławczych od decyzji instytucji zamawiających i podmiotów zamawiających w kwestii ustalenia, czy dane zamówienie podlega podmiotowemu lub przedmiotowemu zakresowi zastosowania dyrektyw

2004/18/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi (Dz.U. 2004, L 134, s. 114)] i [2004/17].

[…]

(13) Aby zwalczać bezprawne bezpośrednie udzielanie zamówień, które zostało uznane przez Trybunał […] za najpoważniejsze naruszenie prawa wspólnotowego w dziedzinie zamówień publicznych ze strony instytucji zamawiającej lub podmiotu zamawiającego, należy przewidzieć skuteczne, proporcjonalne i odstraszające sankcje. Dlatego umowa zawarta na podstawie bezprawnego bezpośredniego udzielenia zamówienia powinna być z zasady uważana za nieskuteczną. Nieskuteczność nie powinna być automatyczna, lecz powinna być stwierdzona przez niezależny organ odwoławczy lub wynikać z podjętej przez ten organ decyzji.

(14) Nieskuteczność stanowi najlepszy sposób przywrócenia konkurencji i stworzenia nowych perspektyw handlowych podmiotom gospodarczym, które zostały bezprawnie pozbawione możliwości udziału w procedurze udzielania zamówień. Bezpośrednie udzielanie zamówień powinno w rozumieniu niniejszej dyrektywy obejmować wszystkie przypadki udzielania zamówień bez uprzedniej publikacji ogłoszenia o zamówieniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* w rozumieniu dyrektywy [2004/18], co odpowiada procedurze bez uprzedniego zaproszenia do składania ofert w rozumieniu [dyrektywy 2004/17].

[…]

(20) Niniejsza dyrektywa nie powinna wykluczać stosowania surowszych sankcji zgodnie z prawem krajowym”.

Dyrektywa 2004/17

6 Motywy 2, 3 i 9 dyrektywy 2004/17 brzmiały następująco:

„(2) Główną przyczyną wprowadzenia zasad koordynujących procedury udzielania zamówień w tych sektorach jest różnorodność sposobów, przy pomocy których instytucje krajowe mogą wywierać wpływ na zachowanie wspomnianych podmiotów […].

(3) Inną istotną przyczyną skoordynowania procedur udzielania zamówień, stosowanych przez podmioty działające w tych sektorach, jest zamknięty charakter rynków, na których prowadzą one działalność […].

[…]

(9) W celu zagwarantowania otwarcia zamówień publicznych udzielanych przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych na konkurencję, zalecane jest opracowanie przepisów dotyczących koordynacji przez Wspólnotę zamówień powyżej określonej wartości. […]”.

7 Zgodnie z art. 1 tej dyrektywy:

„1. Do celów niniejszej dyrektywy mają zastosowanie definicje podane w niniejszym artykule.

2. […]

c) »Zamówienia na dostawy« oznaczają zamówienia inne niż wymienione w lit. b), których przedmiotem jest kupno, dzierżawa, najem lub leasing, z opcją lub bez opcji wykupu, produktów.

Zamówienie, którego przedmiotem jest dostawa produktów, obejmujące dodatkowo ich rozmieszczenie i instalację, uważa się za »zamówienie na dostawy«;

[…].

4. »Umowa ramowa« oznacza umowę zawartą pomiędzy jednym lub więcej podmiotami zamawiającymi, wymienionymi w art. 2 ust. 2, oraz jednym lub więcej wykonawcami, której celem jest określenie warunków dotyczących zamówień, które zostaną udzielone w danym okresie, w szczególności w odniesieniu do ceny oraz, o ile ma to zastosowanie, przewidywanych ilości".

8 Artykuł 2 ust. 1 i 2 wspomnianej dyrektywy przewidywał:

„1. Dla celów niniejszej dyrektywy,

[…]

b) »przedsiębiorstwo publiczne« oznacza każde przedsiębiorstwo, na które instytucje zamawiające mogą wywierać bezpośrednio lub pośrednio dominujący wpływ na mocy ich prawa własności, udziału finansowego we wspomnianym przedsiębiorstwie lub poprzez zasady określające jego działanie.

Domniemywa się istnienie dominującego wpływ[u] instytucji zamawiających, jeżeli wspominane instytucje, bezpośrednio lub pośrednio, w stosunku do przedsiębiorstwa:

– posiadają większość subskrybowanego kapitału przedsiębiorstwa; […]

[…]

2. Niniejsza dyrektywa dotyczy podmiotów zamawiających:

a) będących instytucjami zamawiającymi lub przedsiębiorstwami publicznymi oraz prowadzących jeden z rodzajów działalności wymienionych w art. 3–7;

[…]".

9 Artykuł 3 ust. 3 owej dyrektywy stanowił:

„W odniesieniu do energii elektrycznej niniejsza dyrektywa dotyczy następujących rodzajów działalności:

a) dostarczania lub obsługi stałych sieci przeznaczonych do świadczenia usług dla odbiorców publicznych w związku z produkcją, transportem lub dystrybucją energii elektrycznej; lub

b) dostaw energii elektrycznej do takich sieci".

10 Artykuł 14 dyrektywy 2004/17 przewidywał:

„1. Podmioty zamawiające mogą traktować umowę ramową jako zamówienie w rozumieniu art. 1 ust. 2 i zawierać ją zgodnie z niniejszą dyrektywą.

2. Jeżeli podmioty zamawiające zawarły umowę ramową zgodnie z niniejszą dyrektywą, wówczas mogą skorzystać z art. 40 ust. 3 lit. i) przy udzielaniu zamówień na podstawie tej umowy ramowej.

3. Jeżeli umowa ramowa nie została zawarta zgodnie z niniejszą dyrektywą, wówczas podmioty zamawiające nie mogą skorzystać z art. 40 ust. 3 lit. i).

4. Podmioty zamawiające nie mogą wykorzystywać umów ramowych do utrudniania, ograniczania lub zakłócania konkurencji”.

11 Zgodnie z art. 16 lit. a) tej dyrektywy:

„Z wyjątkiem przypadków wykluczeń na podstawie art. 19–26 lub zgodnie z art. 30, dotyczących prowadzenia określonej działalności, niniejsza dyrektywa dotyczy zamówień, których szacunkowa wartość bez podatku od towarów i usług (VAT), jest równa lub większa od następujących progów:

a) 387 000 EUR w przypadku zamówień na dostawy i usługi”.

12 Artykuł 17 wspomnianej dyrektywy brzmiał następująco:

„1. Obliczenia szacunkowej wartości zamówienia dokonuje się na podstawie całkowitej kwoty do zapłaty, bez VAT, obliczonej przez podmiot zamawiający. Obliczenie uwzględni szacunkową całkowitą kwotę, łącznie z jakąkolwiek formą opcji oraz odnowienia zamówienia.

[…]

2. Podmioty zamawiające nie mogą unikać stosowania niniejszej dyrektywy, dzieląc na części projekty budowlane lub planowane zakupy określonych ilości dostaw lub usług, lub wykorzystując specjalne metody obliczania szacunkowej wartości zamówień.

3. Odnośnie do umów ramowych i dynamicznych systemów zakupów, szacunkowa wartość, jaką należy uwzględnić, stanowić będzie maksymalną szacunkową wartość [, bez] VAT, wszystkich przewidzianych zamówień łącznie w ramach danej umowy lub w ramach danego systemu.

[…]

7. W przypadku zamówień na dostawy lub usługi powtarzających się lub podlegających odnowieniu w oznaczonym czasie, podstawą obliczania szacunkowej wartości zamówienia jest:

a) rzeczywista łączna wartość kolejnych zamówień podobnego typu, udzielonych w ciągu poprzednich dwunastu miesięcy lub w poprzednim roku budżetowym, dostosowana, tam gdzie to możliwe, do zmian w ilości lub w wartości, które mogą się pojawić w ciągu dwunastu miesięcy następujących od udzielenia pierwszego zamówienia; albo

b) szacunkowa całkowita wartość zamówień udzielanych kolejno przez dwanaście miesięcy następujących po realizacji pierwszej dostawy lub przez rok budżetowy, jeżeli jest on dłuższy niż dwanaście miesięcy”.

13 Artykuł 20 ust. 1 owej dyrektywy przewidywał:

„Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do zamówień, których podmioty zamawiające udzielają w innym celu niż wykonywanie ich działalności, określonej w art. 3–7 lub w celu wykonywania takiej działalności w kraju trzecim, w warunkach niewymagających fizycznego wykorzystania sieci lub obszaru geograficznego w ramach Wspólnoty [Europejskiej]”.

14 Artykuł 40 ust. 3 lit. i) dyrektywy 2004/17 stanowił:

„Podmioty zamawiające mogą skorzystać z procedury bez uprzedniego ogłoszenia w następujących przypadkach:

[…]

i) zamówień, które mają być udzielone na podstawie umowy ramowej, jeżeli spełniony jest warunek, o którym mowa w art. 14 ust. 2”.

Dyrektywa 2014/25/UE

15 Zgodnie z motywem 23 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylającej dyrektywę 2004/17/WE (Dz.U. 2014, L 94, s. 243):

„Nie rozszerzając w żaden sposób zakresu niniejszej dyrektywy, należy sprecyzować, że produkcja, sprzedaż hurtowa i detaliczna energii elektrycznej są objęte zakresem przepisów, gdy niniejsza dyrektywa odnosi się do dostawy energii elektrycznej”.

16 Artykuł 7 akapit pierwszy tej dyrektywy stanowi:

„Do celów art. 8, 9 i 10 »dostawa« oznacza wytwarzanie/produkcję, sprzedaż hurtową i detaliczną”.

17 Artykuł 9 ust. 1 wspomnianej dyrektywy przewiduje:

„W odniesieniu do energii elektrycznej niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do następujących rodzajów działalności:

a) zapewniania lub obsługi stałych sieci przeznaczonych do świadczenia usług dla odbiorców publicznych w związku z produkcją, transportem lub dystrybucją energii elektrycznej;

b) dostaw energii elektrycznej do takich sieci”.

Dyrektywa 2009/28/WE

18 Artykuł 2 akapit drugi lit. k) i l) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, zmieniającej i w następstwie uchylającej dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE (Dz.U. 2009, L 140, s. 1) zawierał następujące definicje:

„k) »system wsparcia« oznacza każdy instrument, system lub mechanizm stosowany przez państwo członkowskie lub grupę państw członkowskich, który promuje wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych dzięki zmniejszeniu kosztów tej energii, zwiększeniu ceny, za którą można ją sprzedać, lub zwiększeniu – poprzez nałożenie obowiązku stosowania energii odnawialnej lub w inny sposób – jej nabywanej ilości. Obejmuje [to] pomoc inwestycyjną, zwolnienia z podatków lub ulgi podatkowe, zwrot podatków, systemy wsparcia polegające na nałożeniu obowiązku wykorzystywania energii ze źródeł odnawialnych, w tym również systemy posługujące się zielonymi certyfikatami, oraz systemy bezpośredniego wsparcia cen, w tym gwarantowane ceny zakupu oraz premie opcyjne, lecz nie jest ograniczone do wymienionych środków;

l) »obowiązek stosowania energii odnawialnej« oznacza krajowy system wsparcia zobowiązujący producentów energii do wytwarzania części energii ze źródeł odnawialnych, zobowiązujący dostawców energii do pokrywania części swoich dostaw przez energię ze źródeł odnawialnych lub zobowiązujący użytkowników energii do pokrywania części swojego zapotrzebowania przez energię ze źródeł odnawialnych. Pojęcie to obejmuje systemy, w których wymogi te można spełnić, stosując zielone certyfikaty”.

Prawo polskie

Ustawa o Sądzie Najwyższym

19 Zgodnie z art. 23 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r., poz. 5) ze zmianami (Dz.U. z 2021 r., poz. 1904), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporów w postępowaniach głównych (zwanej dalej „ustawą o Sądzie Najwyższym”):

„Do właściwości Izby Cywilnej należą sprawy z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, własności intelektualnej, rodzinnego i opiekuńczego, a także sprawy dotyczące rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów”.

20 Artykuł 25 tej ustawy przewiduje:

„Do właściwości Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych należą sprawy z zakresu prawa pracy, ubezpieczeń społecznych”.

21 Artykuł 35 § 3 tej ustawy stanowi:

„Sędzia może być wyznaczony przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do udziału w rozpoznaniu określonej sprawy w innej izbie oraz, za zgodą sędziego, do orzekania na czas określony w innej izbie. Wyznaczenie sędziego do orzekania w innej izbie, bez jego zgody, może nastąpić na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy w roku. Po upływie okresu wyznaczenia sędziego do orzekania w innej izbie, sędzia podejmuje czynności w sprawach przydzielonych mu w tej izbie do ich zakończenia”.

Prawo zamówień publicznych

22 Artykuł 132 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. nr 19, poz. 177), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym w sprawie C-459/23, stanowił:

„Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się do zamówień udzielanych przez zamawiających, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 3, i ich związki oraz przez zamawiających, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 4, […] z zastrzeżeniem art. 3 ust. 1 pkt 5, jeżeli zamówienie jest udzielane w celu wykonywania jednego z następujących rodzajów działalności:

[…]

3) tworzenia sieci przeznaczonych do świadczenia publicznych usług związanych z produkcją, przesyłaniem lub dystrybucją energii elektrycznej, gazu lub ciepła lub dostarczania energii elektrycznej, gazu albo ciepła do takich sieci lub kierowania takimi sieciami; […]”.

23 Artykuł 146 tej ustawy, w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym w sprawie C-459/23, przewidywał:

„1. Umowa podlega unieważnieniu, jeżeli zamawiający:

[…]

2) nie zamieścił ogłoszenia o zamówieniu w *Biuletynie Zamówień Publicznych* albo nie przekazał ogłoszenia o zamówieniu Urzędowi Oficjalnych Publikacji [Unii Europejskiej];

[…]

4. Z przyczyn, o których mowa w ust. 1 oraz 6, nie można żądać stwierdzenia nieważności umowy na podstawie art. 189 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43, poz. 296, z późn. zm.)”.

Postępowania główne i pytania prejudycjalne

Okoliczności i pytania wspólne dla wszystkich spraw

24 Do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego (zwanej dalej „Izbą Cywilną”), która jest sądem odsyłającym, wniesiono pięć skarg kasacyjnych.

25 Prezes kierująca pracą Izby Cywilnej (zwana dalej „Prezes Izby Cywilnej”) wyznaczyła, w drodze zarządzeń, składy kolegialne z udziałem trzech sędziów do rozpoznania tych pięciu spraw oraz wyznaczyła w każdej z tych spraw sędziego sprawozdawcę.

26 W każdym z wyznaczonych w ten sposób trzyosobowych składów zasiada, poza sędzią Izby Cywilnej, po dwóch sędziów Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego. Ci dwaj ostatni sędziowie zostali, na mocy zarządzeń Pierwszej Prezes tego sądu opartych na art. 35 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym, wyznaczeni do orzekania w Izbie Cywilnej na okres trzech

miesięcy, od 1 kwietnia do 30 czerwca 2023 r. W trzech z owych pięciu spraw temu wyznaczeniu towarzyszyła zmiana sędziego sprawozdawcy na rzecz niektórych z wyznaczonych w ten sposób sędziów.

27 Sąd odsyłający powziął, ze względu na szereg okoliczności, wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności utworzonych w ten sposób składów orzekających.

28 Po pierwsze, sąd ten podkreśla, że sędziowie, których to dotyczy, zostali wyznaczeni do orzekania na czas określony w Izbie Cywilnej bez ich zgody. Co więcej, nawet się z nimi wcześniej nie skonsultowano.

29 Po drugie, wspomniany sąd zwraca uwagę, że nie podano żadnego uzasadnienia tego wyznaczenia. Odnosząc się do przedstawionych w prasie powodów dotyczących wyznaczenia znacznej liczby sędziów do orzekania na czas określony w Izbie Cywilnej, sąd odsyłający wyjaśnia, że obciążenie pracą i znaczne zaległości w załatwianiu spraw w tej izbie wynikają z niedawnych decyzji zarządczych odnoszących się do tej izby i nie mogą uzasadniać takiego wyznaczenia.

30 Po trzecie, wyznaczeni sędziowie nie korzystają na mocy prawa polskiego z żadnej ochrony sądowej. Zarządzenie o wyznaczeniu sędziego do orzekania na czas określony w innej izbie może bowiem podlegać jedynie kontroli Krajowej Rady Sądownictwa (Polska). Tymczasem kontrola ta nie stanowi środka prawnego przed niezawisłym i bezstronnym sądem ustanowionym na mocy ustawy z uwagi na obecny skład tej rady.

31 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje na analogię między wyznaczeniem sędziego bez jego zgody do orzekania na czas określony w izbie innej niż ta, w której ma on swoje miejsce służbowe, a środkami w postaci przeniesienia sędziego bez jego zgody. Otóż w pkt 118 wyroku z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie) (C-487/19, EU:C:2021:798), Trybunał orzekł, że takie środki w postaci przeniesienia mogą naruszać zasady nieusuwalności i niezawisłości sędziów i muszą być przedmiotem kontroli sądowej.

32 Po czwarte, zarówno Prezes Izby Cywilnej, jak i Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego, które wydały rozpatrywane w postępowaniu głównym zarządzenia, zostały powołane na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego w tych samych, wadliwych, okolicznościach, co okoliczności będące przedmiotem badania Trybunału w sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie) (C-487/19, EU:C:2021:798). Tymczasem postępowania sądowe, w których uczestniczą takie osoby, są nieważne, ponieważ są sprzeczne z prawem jednostek do rzetelnego procesu sądowego.

33 Po piąte, sędziowie wyznaczeni do orzekania na czas określony w Izbie Cywilnej nie zostali zwolnieni z wykonywania czynności jurysdykcyjnych w ich izbie macierzystej. W związku z tym muszą oni stawić czoło podwójnemu obciążeniu pracą.

34 Tymczasem przede wszystkim to podwójne obciążenie pracą nie znajduje podstawy prawnej w prawie polskim. Artykuł 35 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym zezwala bowiem na wyznaczenie sędziego, bez jego zgody, do orzekania w innej izbie jedynie w celu rozpoznania określonej sprawy lub na ściśle określony czas. W tym ostatnim przypadku dany sędzia powinien orzekać wyłącznie w tej innej izbie, a nie jednocześnie w tej izbie i w swojej izbie macierzystej.

35 Następnie owo podwójne obciążenie pracą stwarza problemy w zakresie jakości wymiaru sprawiedliwości, zważywszy na specjalizację przedmiotową sędziów Sądu Najwyższego, która jest wymagana dla prawidłowego funkcjonowania tego sądu. Wyznaczenie do orzekania w innej izbie zmusza danego sędziego do rozpoznawania spraw z dziedzin prawa, w których nie jest on wyspecjalizowany.

36 Wreszcie w niektórych wnioskach o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający zwraca uwagę, że to podwójne obciążenie pracą może kolidować z art. 6 lit. b) dyrektywy 2003/88. Jego zdaniem nie można zaakceptować dyskrecjonalnego uprawnienia prezesa sądu do wyznaczania sędziemu dodatkowych zadań bez jakiegokolwiek dialogu, podczas gdy dodanie tych zadań doprowadza do przekroczenia europejskich i krajowych maksymalnych norm czasu pracy.

37 W świetle tych okoliczności sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności składów orzekających wyznaczonych do rozpoznania pięciu skarg kasacyjnych z wymogami art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty. W sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23 sąd ten zastanawia się ponadto, czy w przypadku niezgodności z prawem Unii te składy orzekające powinny odmówić orzekania w przydzielonych im sprawach.

38 W tych okolicznościach Sąd Najwyższy postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału, w sprawach C-422/23 i C-493/23, z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy w sytuacji, w której przepis prawa krajowego przewiduje, że sędzia sądu krajowego ostatniej instancji (sędzia Sądu Najwyższego) na mocy dyskrecjonalnej decyzji Prezesa kierującego tym sądem (Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego) może bez swojej zgody zostać wyznaczony do orzekania na określony czas w roku z jednej Izby tego sądu, w której zgodnie ze swoim przygotowaniem i kompetencjami zwykle orzeka, do innej Izby tego sądu właściwej do rozpoznawania innego rodzaju spraw niż te, którymi sędzia ten dotychczas się zajmował, przepis art. 19 ust. 1 drugi akapit TUE w związku z art. 47 KPP należy interpretować w ten sposób, że wymaga on, aby sędziemu wyznaczonemu do orzekania celem ochrony jego niezawisłości i niezależności przysługiwał od tej decyzji skuteczny środek prawny do niezawisłego i bezstronnego sądu w postępowaniu spełniającym wymagania wynikające z art. 47 i 48 KPP?

2) [Czy art. 19 ust. 1 drugi akapit TUE w związku z art. 47 KPP należy interpretować] w ten sposób, że nie jest sądem niezawisłym, bezstronnym, ustanowionym uprzednio na mocy ustawy i zapewniającym jednostkom skuteczną ochronę prawną w dziedzinach objętych prawem Unii Europejskiej, sąd ostatniej instancji państwa członkowskiego (Sąd Najwyższy), w którego kolegialnym trzyosobowym składzie zasiadają sędziowie, z których dwaj są sędziami, którzy bez swej zgody zostali wyznaczeni do orzekania przez Prezesa kierującego tym Sądem ze swojej macierzystej Izby tego Sądu do Izby tego Sądu właściwej do rozpoznania spraw, nie mając uprzednio możliwości odwołania się od decyzji o wyznaczeniu do bezstronnego i niezawisłego sądu w postępowaniu spełniającym wymagania wynikające z art. 47 i 48 KPP?”.

39 W sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23 Sąd Najwyższy sformułował swoje pytania w sposób następujący, przy czym w sprawie C-459/23 poniższe brzmienie odpowiada pytaniom od pierwszego do trzeciego z siedmiu pytań prejudycjalnych zadanych w tej sprawie:

„1) Czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w świetle wykładni przyjętej przez TS w wyroku [z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie) (C-487/19, EU:C:2021:798)] należy interpretować w ten sposób, że wyznaczenie sędziego Sądu Najwyższego do czasowego orzekania w innej Izbie Sądu Najwyższego bez jego zgody narusza zasadę nieusuwalności i niezawisłości sędziów analogicznie do przeniesienia sędziego sądu powszechnego między dwoma wydziałami tego samego sądu, gdy:

– sędzia zostaje wyznaczony do orzekania w sprawach, których materia nie pokrywa się z właściwością rzeczową Izby, do orzekania w której sędzia Sądu Najwyższego został powołany;

– od decyzji o takim wyznaczeniu sędzia nie ma zapewnionej drogi sądowej spełniającej wymagania określone w pkt 118 wyroku [z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie) (C-487/19, EU:C:2021:798)];

– zarządzenie Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o wyznaczeniu do orzekania w innej Izbie oraz zarządzenie Prezesa kierującego pracą Izby Cywilnej o przydziale konkretnych spraw zostały wydane przez osoby powołane na stanowiska sędziowskiego w Sądzie Najwyższym w takich samych okolicznościach, jak w sprawie C-487/19 W.Ż. [(Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie)], a w świetle dotychczasowego orzecznictwa postępowania sądowe z udziałem takich osób są nieważne bądź naruszają prawo strony do rzetelnego procesu z art. 6 [europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., zwanej dalej »EKPC«)];

– wyznaczenie sędziego do orzekania bez jego zgody na czas określony w innej Izbie Sądu Najwyższego niż ta, w której pełni służbę, przy jednoczesnym pozostawieniu obowiązku orzekania w Izbie macierzystej, nie ma podstawy w prawie krajowym;

– wyznaczenie sędziego do orzekania bez jego zgody na czas określony w innej Izbie Sądu Najwyższego niż ta, w której pełni służbę, prowadzi do naruszenia art. 6b dyrektywy [2003/88]?

2) Niezależnie od odpowiedzi na pierwsze pytanie, czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE należy interpretować w ten sposób, że nie jest sądem »ustanowionym ustawą« sąd w składzie ukonstytuowanym w wyniku wydania zarządzenia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o wyznaczeniu do orzekania w innej Izbie Sądu Najwyższego oraz zarządzenia Prezesa kierującego pracą Izby Cywilnej Sądu Najwyższego o przydziale konkretnych spraw przez osoby powołane na stanowiska sędziowskie w Sądzie Najwyższym w takich samych okolicznościach, jak w sprawie C-487/18 W.Ż. [(Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie)], gdy z dotychczasowego orzecznictwa wynika, że postępowania sądowe z udziałem tak powołanych osób są nieważne bądź naruszają prawo strony do rzetelnego procesu z art. 6 EKPC?

3) W przypadku udzielenia pozytywnej odpowiedzi na pierwsze pytanie lub udzielenia na drugie pytanie odpowiedzi, zgodnie z którą tak ustanowiony sąd nie jest sądem »ustanowionym ustawą«, czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że sędziowie powołani w skład sądu ustanowionego w sposób opisany w [pytaniach pierwszym i drugim] mogą odmówić podejmowania czynności w przydzielonej im sprawie, w tym orzekania, uznając za nieistniejące zarządzenia o wyznaczeniu do orzekania w innej Izbie Sądu Najwyższego oraz o przydzieleniu konkretnych spraw, czy też mają wydać orzeczenie, pozostawiając w gestii stron decyzję o jego ewentualnym zaskarżeniu z powodu naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy przez sąd spełniający wymagania z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 47 KPP?".

Okoliczności i pytania odnoszące się specyficznie do sprawy C-459/23

40 Spółka E., powódka w postępowaniu głównym w sprawie C-459/23, prowadzi działalność w zakresie handlu energią elektryczną. W spółce tej Skarb Państwa ma więcej niż 50 % akcji. Spółka W., jedna z pozwanych w postępowaniu głównym, prowadzi działalność w zakresie wytwarzania, przesyłania i dystrybucji energii elektrycznej.

41 W dniu 24 lutego 2011 r. spółki E. i W. zawarły umowę sprzedaży praw majątkowych (zwaną dalej „umową będącą przedmiotem postępowania głównego"). Umowa ta określała warunki i zasady sprzedaży wszystkich praw majątkowych wynikających z zielonych certyfikatów, a mianowicie świadectw pochodzenia energii elektrycznej wytworzonej z odnawialnych źródeł energii. Spółka W. zobowiązała się do przeniesienia na spółkę E. wszystkich praw majątkowych wynikających z tych certyfikatów. Spółka E. zobowiązała się do nabycia wspomnianych certyfikatów w drodze transakcji pozasesyjnych na Towarowej Giełdzie Energii. Wspomniana umowa przewidywała również warunki wynagrodzenia za sprzedaż wspomnianych certyfikatów, definiując formułę cenową.

42 Po bezowocnych próbach renegocjacji warunków cenowych uzgodnionych w umowie będącej przedmiotem postępowania głównego spółka E., we wrześniu 2017 r., podjęła decyzję o zaprzestaniu realizacji zleceń sprzedaży zgłoszonych jej przez spółkę W.

43 Następnie spółka E. wniosła pozew o ustalenie nieistnienia stosunku zobowiązaniowego, który powstał na skutek zawarcia umowy będącej przedmiotem postępowania głównego, w którym to pozwie podniosła argument, że umowa ta została zawarta z pominięciem przepisów o zamówieniach publicznych. Żądanie to zostało oddalone zarówno w pierwszej instancji wyrokiem Sądu Okręgowego w Gdańsku (Polska) z dnia 6 grudnia 2018 r., jak i na etapie apelacji wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (Polska) z dnia 13 sierpnia 2019 r. Sądy te uznały zasadniczo, że umowa ta nie podlega prawu zamówień publicznych.

44 Spółka E. wniosła zatem do sądu odsyłającego skargę kasacyjną od wyroku z dnia 13 sierpnia 2019 r. Sąd ten zastanawia się nad zasadnością ustaleń sądów rozpoznających sprawę co do istoty w zakresie zastosowania prawa zamówień publicznych do umowy będącej przedmiotem postępowania głównego. Powstałe w ten sposób wątpliwości byłyby istotne, w przypadku gdyby z odpowiedzi na pytania od pierwszego do trzeciego, przytoczonych w pkt 39 niniejszego wyroku, wynikało, że sąd ten powinien rozpoznać wniesioną do niego skargę kasacyjną co do istoty.

45 Po pierwsze, sąd ten zmierza do ustalenia, czy działalność w zakresie handlu energią elektryczną jest objęta zakresem prawa zamówień publicznych. W tym względzie zwraca się on z jednej strony o dokonanie wykładni art. 3 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2004/17 w celu ustalenia, czy wyrażenie

„dostawy energii elektrycznej […] do sieci” obejmuje sprzedaż energii elektrycznej. Z drugiej strony, wobec brzmienia art. 20 dyrektywy 2004/17, należy ustalić, czy nabywanie zielonych certyfikatów ma miejsce w celu wykonywania działalności polegającej na dostawie energii elektrycznej i czy powinno ono podlegać procedurze udzielania zamówień publicznych. O ile nabywanie to wynika z ustawowego obowiązku i jest w związku z tym konsekwencją wykonywania działalności polegającej na dostawach energii elektrycznej, o tyle nie jest ono niezbędne do prowadzenia działalności polegającej na sprzedaży energii elektrycznej.

46 Po drugie, sąd odsyłający uważa za konieczne uzyskanie wyjaśnień w przedmiocie wykładni art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 w związku z jej art. 14 w celu ustalenia, czy umowa, która zobowiązuje strony do zawierania umów wykonawczych na określonych warunkach co do ceny i ilości, stanowi umowę ramową w rozumieniu tej dyrektywy i podlega procedurze udzielania zamówień publicznych. W tym wypadku łączna roczna wartość transakcji zawieranych między spółkami E. i W. na podstawie tych umów wykonawczych przekracza progi unijne dla zamówień sektorowych. Natomiast transakcje te, rozpatrywane pojedynczo, nie osiągają tych progów. W tych okolicznościach sąd ten uważa, że można by uznać, iż umowa będąca przedmiotem postępowania głównego nie stanowi umowy ramowej i nie jest objęta zakresem zastosowania unijnego prawa zamówień publicznych. Podkreśla on jednak, że art. 17 ust. 2 dyrektywy 2004/17 zakazuje dzielenia zamówienia w celu obchodzenia tych progów. Z tego punktu widzenia należałoby ustalić, czy łączną wartość transakcji wykonania należy oceniać ex ante, czy ex post.

47 Po trzecie, sąd odsyłający zastanawia się nad sankcją, jaką należy zastosować ze względu na bezpośrednie udzielenie zamówienia z całkowitym pominięciem przepisów o zamówieniach publicznych, i rozważa dwie możliwości. Z jednej strony możliwe jest stwierdzenie, że takie udzielenie zamówienia stanowi przypadek braku publikacji ogłoszenia o zamówieniu, o którym mowa w art. 2d ust. 1 lit. a) dyrektywy 92/13, a w rezultacie unieważnienie umowy będącej przedmiotem postępowania głównego. Z drugiej strony spółka E. sugeruje rozróżnienie między niezamieszczeniem ogłoszenia o zamówieniu a całkowitym pominięciem zastosowania przepisów o zamówieniach publicznych. Ten ostatni przypadek jest objęty nie tym przepisem, lecz bardziej surowymi sankcjami przewidzianymi w polskim prawie cywilnym.

48 Po czwarte, sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy zasada ogólna zakazująca nadużywania prawa stoi na przeszkodzie unieważnieniu umowy z powodu naruszenia przepisów unijnego prawa zamówień publicznych, jeżeli zarzut takiego naruszenia jest jedynie pretekstem do osiągnięcia zupełnie innych celów niż przyświecające prawodawcy Unii, takich jak zwolnienie z konieczności realizacji umowy, której opłacalność dla strony powodowej spadła.

49 W tych okolicznościach, poza trzema pytaniami przedstawionymi w pkt 39 niniejszego wyroku, Sąd Najwyższy zwrócił się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi dotyczącymi konkretnie sprawy C-459/23:

„4) W przypadku udzielenia odpowiedzi na powyższe pytania, zgodnie z którą sąd pytający jest sądem ustanowionym ustawą w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, czy art. 3 ust. 3 lit. b) w związku z art. 20 oraz art. 1 ust. 2 lit. c) [dyrektywy 2004/17] należy interpretować w ten sposób, że przedsiębiorstwo publiczne, o którym mowa w art. 2 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy, prowadzące działalność w zakresie sprzedaży hurtowej i detalicznej energii elektrycznej ma obowiązek nabywać w trybie zamówień publicznych zielone certyfikaty, o których mowa w art. 2 [akapit drugi] lit. k)–l) dyrektywy [2009/28]?

5) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie [czwarte], czy art. 14 w związku z art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 należy interpretować w ten sposób, że w trybie przewidzianym dla zamówień publicznych zawarta ma być umowa ramowa między takim przedsiębiorstwem a wytwórcą energii z odnawialnych źródeł, gdy szacunkowa (choć nieokreślona w umowie) łączna wartość nabywanych w wykonaniu tej umowy zielon[ych] certyfikat[ów] przekracza próg określony w art. 16 lit. a) tej dyrektywy, natomiast wartość pojedynczych transakcji zawieranych w wykonaniu tej umowy nie przekracza tego progu?

6) W przypadku pozytywnych odpowiedzi na [pytania czwarte i piąte], czy zawarcie umowy z całkowitym pominięciem przepisów o zamówieniach publicznych stanowi przypadek, o którym mowa w art. 2d ust. 1 lit. a) [dyrektywy 92/13], czy też jest to inny przypadek naruszenia unijnego prawa zamówień publicznych, pozwalający na stwierdzenie nieważności umowy poza trybem przewidzianym w prawie krajowym wdrażającym powyższą dyrektywę?

7) W przypadku pozytywnych odpowiedzi na [pytania od czwartego do szóstego], czy zasadę ogólną zakazującą nadużywania prawa należy interpretować w ten sposób, że zamawiające przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 2 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2004/17, nie może domagać się unieważnienia umowy zawartej przez nie z dostawcą z naruszeniem przepisów krajowych implementujących dyrektywy unijne z zakresu zamówień publicznych, gdy rzeczywistym powodem żądania unieważnienia umowy nie jest respektowanie prawa Unii, lecz spadek opłacalności jej realizacji przez zamawiającego?”.

50 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 10 października 2023 r. sprawy C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 i C-493/23 zostały połączone do celów pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.

W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

51 Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem do samego Trybunału należy zbadanie okoliczności, w jakich zwrócił się do niego sąd krajowy, w celu ustalenia własnej właściwości lub dopuszczalności przedłożonego mu wniosku (wyrok z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).

52 Ponieważ wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym pochodzą od różnych składów Izby Cywilnej, należy zbadać, czy organ odsyłający, który wyraża wątpliwości co do swojej własnej niezawisłości, ma charakter „sądu” w rozumieniu art. 267 TFUE.

53 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że przy ustalaniu, czy organ występujący z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym ma charakter „sądu” w rozumieniu art. 267 TFUE, co stanowi wyłącznie kwestię prawa Unii, a w rezultacie – czy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny, Trybunał bierze pod uwagę całokształt okoliczności, takich jak ustanowienie organu na podstawie ustawy, jego stały charakter, obligatoryjny charakter jego jurysdykcji, kontradyktoryjność postępowania, stosowanie przez organ przepisów prawa oraz jego niezawisłość [zob. podobnie wyroki: z dnia 30 czerwca 1966 r., Vaassen-Göbbels, 61/65, EU:C:1966:39, s. 395; z dnia 21 grudnia 2023 r., Krajowa Rada Sądownictwa (Dalsze zajmowanie stanowiska sędziego), C-718/21, EU:C:2023:1015, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 7 maja 2024 r., NADA i in., C-115/22, EU:C:2024:384, pkt 35].

54 Trybunał zauważył już, że Sąd Najwyższy jako taki spełnia przypomniane powyżej wymogi, i uściślił w tym względzie, że w zakresie, w jakim wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym został złożony przez sąd krajowy, należy domniemywać, że spełnia on te wymogi niezależnie od tego, w jakim konkretnie składzie sędziowskim orzeka [wyroki: z dnia 29 marca 2022 r., Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, pkt 68, 69; a także z dnia 21 grudnia 2023 r., Krajowa Rada Sądownictwa (Dalsze zajmowanie stanowiska sędziego), C-718/21, EU:C:2023:1015, pkt 41].

55 To domniemanie może jednak zostać obalone, jeżeli prawomocne orzeczenie wydane przez sąd jednego z państw członkowskich lub sąd międzynarodowy prowadziłoby do uznania, że sędzia orzekający jako sąd odsyłający nie jest sądem niezawisłym, bezstronnym i ustanowionym uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w świetle art. 47 akapit drugi Karty [wyroki: z dnia 29 marca 2022 r., Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, pkt 72; z dnia 21 grudnia 2023 r., Krajowa Rada Sądownictwa (Dalsze zajmowanie stanowiska sędziego), C-718/21, EU:C:2023:1015, pkt 44].

56 I tak w sprawie, w której wystąpił do niego skład orzekający w składzie jednego sędziego Izby Cywilnej, Trybunał orzekł, że w świetle jego własnego orzecznictwa dotyczącego art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 akapit drugi Karty poszczególne ustalenia i oceny dokonane z jednej strony przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 3 lutego 2022 r. w sprawie Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce (CE:ECHR:2022:0203JUD00146920), a z drugiej strony przez Naczelny Sąd Administracyjny (Polska) w wyroku z dnia 6 maja 2021 r., prowadzą do uznania, że takie składy orzekające, ze względu na sposób powołania zasiadających w nich sędziów, nie miały statusu niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu tych postanowień prawa Unii. W konsekwencji przywołane w pkt 54 niniejszego wyroku domniemanie należało uznać za obalone [zob. podobnie wyrok z dnia 7 listopada 2024 r., Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, C-326/23, EU:C:2024:940, pkt 29–37].

57 W niniejszym wypadku z akt spraw, którymi dysponuje Trybunał, nie wynika w żaden sposób, by sędziowie tworzący składy orzekające, które zwróciły się z odesłaniami prejudycjalnymi, zostali powołani do Izby Cywilnej w wyniku procedury identycznej z tą zastosowaną przy powołaniu sędziego orzekającego jednoosobowo, który wystąpił z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 7 listopada 2024 r., Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (C-326/23, EU:C:2024:940). Z akt tych nie wynika również, że powołanie tych sędziów było przedmiotem spraw zakończonych wyrokami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Naczelnego Sądu Administracyjnego, o których mowa w poprzednim punkcie.

58 W tych okolicznościach wątpliwości sądu odsyłającego co do jego własnej niezawisłości nie są wystarczające do obalenia domniemania, o którym mowa w pkt 54 niniejszego wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań w sprawach C-422/23 i C-493/23 oraz w przedmiocie pytań pierwszego i drugiego w sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23

W przedmiocie dopuszczalności

59 Komisja Europejska uważa, że pytanie pierwsze w sprawach C-422/23 i C-493/23 oraz pytanie drugie w sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23 są niedopuszczalne. Pytania te nie są jej zdaniem niezbędne do rozstrzygnięcia sporów w postępowaniach głównych, ponieważ nie dotyczą one ani zarządzenia Pierwszej Prezes Sądu Najwyższego o wyznaczeniu sędziego do orzekania w innej izbie tego sądu, ani prawidłowości procedury powołania Pierwszej Prezes i Prezes Izby Cywilnej na stanowiska sędziowskie.

60 W niniejszych sprawach w pięciu sporach w postępowaniach głównych sąd odsyłający powinien, jak wynika z wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, ustalić in limine litis, czy stanowi niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 akapit drugi Karty, chociaż kilku członków składów orzekających Izby Cywilnej, które wystąpiły z odesłaniami prejudycjalnymi, zostało wyznaczonych do czasowego orzekania w tej izbie bez możliwości zakwestionowania tego wyznaczenia.

61 Otóż z orzecznictwa Trybunału wynika, że pytania prejudycjalne mające na celu umożliwienie sądowi odsyłającemu rozstrzygnięcie in limine litis trudności o charakterze proceduralnym, takich jak kwestie związane z jego własną właściwością do rozpoznania zawisłej przed nim sprawy lub też ze skutkami prawnymi, jakie należy przypisać orzeczeniu sądowemu stanowiącemu potencjalnie przeszkodę dla dalszego rozpoznania takiej sprawy przez ten sąd, są dopuszczalne na gruncie art. 267 TFUE [wyroki: z dnia 13 lipca 2023 r., YP i in. (Uchylenie immunitetu sędziowskiego i zawieszenie sędziego w czynnościach służbowych), C-615/20 i C-671/20, EU:C:2023:562, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 53].

62 W tych okolicznościach pytanie pierwsze w sprawach C-422/23 i C-493/23 oraz pytanie drugie w sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23 są dopuszczalne.

Co do istoty

– *Uwagi wstępne*

63 Artykuł 19 TUE, w którym skonkretyzowano zasadę państwa prawnego wyrażoną w art. 2 TUE, powierza sądom państw członkowskich i Trybunałowi zadanie zapewnienia pełnego stosowania prawa Unii we wszystkich państwach członkowskich, jak również ochrony sądowej praw, jakie jednostki wywodzą z tego prawa [wyroki: z dnia 2 marca 2021 r., A.B. i in. (Powołanie sędziów Sądu Najwyższego – Odwołanie), C-824/18, EU:C:2021:153, pkt 108; a także z dnia 16 listopada 2021 r., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i in., od C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931, pkt 59].

64 W tym względzie, jak stanowi art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, państwa członkowskie są zobowiązane do ustanowienia środków niezbędnych do zapewnienia jednostkom poszanowania ich prawa do skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii. Zasada skutecznej ochrony sądowej praw, jakie jednostki wywodzą z prawa Unii, do której odnosi się art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, stanowi zasadę ogólną prawa Unii, wynikającą z tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim, wyrażoną w art. 6 i 13 EKPC oraz obecnie potwierdzoną w art. 47 Karty. To ostatnie postanowienie powinno być zatem należycie uwzględnione przy dokonywaniu wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE [wyrok z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie), C-487/19, EU:C:2021:798, pkt 102 i przytoczone tam orzecznictwo].

65 Co się tyczy zakresu przedmiotowego stosowania art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, postanowienie to dotyczy „dziedzin objętych prawem Unii", niezależnie od tego, w jakiej sytuacji państwa członkowskie stosują to prawo w rozumieniu art. 51 ust. 1 Karty (zob. podobnie wyroki: z dnia 27 lutego 2018 r., Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, pkt 29; a także z dnia 16 listopada 2021 r., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim i in., od C-748/19 do C-754/19, EU:C:2021:931, pkt 62).

66 Artykuł 19 ust. 1 akapit drugi TUE znajduje zatem między innymi zastosowanie w stosunku do każdego organu krajowego, który może rozstrzygać jako sąd kwestie dotyczące stosowania lub wykładni prawa Unii, a więc wchodzące w zakres dziedzin objętych tym prawem (wyroki: z dnia 26 marca 2020 r., Miasto Łowicz i Prokurator Generalny, C-558/18 i C-563/18, EU:C:2020:234, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 36).

67 Otóż jest tak w przypadku sądu odsyłającego, który może orzekać o kwestiach związanych ze stosowaniem lub wykładnią prawa Unii i należy, jako „sąd" w rozumieniu tego prawa, do polskiego systemu środków prawnych „w dziedzinach objętych prawem Unii" w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, skutkiem czego powinien odpowiadać wymogom skutecznej ochrony sądowej.

68 Ponadto sąd odsyłający odwołuje się w niektórych ze swych wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym także do art. 47 Karty. W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 51 ust. 1 Karty jej postanowienia mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim państwa te stosują prawo Unii, przy czym postanowienie to potwierdza utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym gwarantowane w porządku prawnym Unii prawa podstawowe znajdują zastosowanie we wszystkich sytuacjach podlegających prawu Unii, jednak nie poza takimi sytuacjami [wyroki: z dnia 19 listopada 2019 r., A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego), C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982, pkt 78 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 31].

69 W niniejszym wypadku sąd odsyłający nie dostarczył wskazówek co do tego, że spory w postępowaniach głównych w sprawach C-422/23, C-455/23, C-486/23 i C-493/23 dotyczą wykładni lub stosowania przepisu prawa Unii, który miałby być stosowany na poziomie krajowym. W tych okolicznościach, w świetle informacji, którymi dysponuje Trybunał, art. 47 Karty nie wydaje się mieć zastosowania w tych sprawach. Niemniej, nawet jeśli art. 47 Karty nie znajduje zastosowania w sporze w postępowaniu głównym, postanowienie to powinno zostać należycie uwzględnione przy dokonywaniu wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE (wyroki:

z dnia 20 kwietnia 2021 r., Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311, pkt 44, 45; a także z dnia 25 lutego 2025 r., Sąd Rejonowy w Białymstoku i Adoreikė, C-146/23 i C-374/23, EU:C:2025:109, pkt 43).

70 Natomiast z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie C-459/23 wynika, że w postępowaniu głównym spółka E. powołuje się na naruszenie unijnego prawa zamówień publicznych, a w szczególności dyrektywy 2004/17. Poprzez pytania dotyczące konkretnie tej sprawy sąd odsyłający zwraca się do Trybunału w szczególności o dokonanie wykładni zakresu stosowania tej dyrektywy. Należy zatem uznać, że spór w postępowaniu głównym w tej sprawie dotyczy stosowania przepisu prawa Unii, który ma być stosowany na poziomie krajowym, przy czym do sądu odsyłającego będzie należało ustalenie, w świetle odpowiedzi udzielonych przez Trybunał na pytania dotyczące konkretnie sprawy C-459/23, czy dyrektywa 2004/17 ma rzeczywiście zastosowanie w postępowaniu głównym, w którym to przypadku również art. 47 Karty miałby zastosowanie.

71 W tych okolicznościach należy orzec w przedmiocie wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty.

– *W przedmiocie pytań*

72 Poprzez pytania pierwsze i drugie w sprawach C-422/23 i C-493/23 oraz pytania pierwsze i drugie w sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie środkom podjętym przez prezesa sądu krajowego, polegającym na wyznaczeniu sędziów mających miejsce służbowe w jednej z izb tego sądu do czasowego orzekania w innej izbie tego sądu, przy jednoczesnym pozostawieniu obowiązku orzekania w ich macierzystej izbie, mimo że sędziowie ci nie wyrazili zgody na to wyznaczenie, nie dysponują żadnym środkiem zaskarżenia przed sądem w celu jego zakwestionowania, wyznaczenie to pociąga za sobą zwiększenie obciążenia pracą odnośnych sędziów i wymaga ich zaangażowania w dziedzinach niezwiązanych z ich specjalizacją, a zarazem rzeczony prezes został powołany do tego sądu w okolicznościach niezgodnych z wymogami wynikającymi z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

73 W tym względzie należy przypomnieć, po pierwsze, że na podstawie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE każde państwo członkowskie powinno zapewnić, by organy orzekające – jako „sądy" w rozumieniu prawa Unii – w kwestiach związanych ze stosowaniem lub wykładnią tego prawa i należące w związku z tym do systemu środków odwoławczych w dziedzinach objętych prawem Unii odpowiadały wymogom skutecznej ochrony sądowej, w tym wymogowi niezawisłości [wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 65].

74 Ów wymóg niezawisłości sędziowskiej, stanowiącej integralny element sądzenia, wchodzi w zakres istoty prawa do skutecznej ochrony sądowej oraz prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, które mają fundamentalne znaczenie jako gwarancje ochrony wszystkich praw, jakie jednostki wywodzą z prawa Unii, oraz zachowania wartości wspólnych państwom członkowskim określonych w art. 2 TUE, w szczególności wartości państwa prawnego [wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 66].

75 Wspomniany wymóg niezawisłości obejmuje dwa aspekty. Pierwszy aspekt, o charakterze zewnętrznym, wymaga, aby dany organ wypełniał swoje zadania w pełni autonomicznie, bez podległości w ramach hierarchii służbowej, bez podporządkowania komukolwiek, w sposób wolny od nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, pozostając w ten sposób pod ochroną przed ingerencją i naciskami z zewnątrz, które mogą zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia. Drugi aspekt, o charakterze wewnętrznym, łączy się z kolei z pojęciem „bezstronności" i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu oraz ich odpowiednich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga przestrzegania obiektywizmu oraz braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa [wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 50, 51 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 67].

76 O ile „zewnętrzny" aspekt niezawisłości ma zasadniczo na celu utrzymanie niezależności sądów względem władzy ustawodawczej i wykonawczej w myśl zasady podziału władz, która charakteryzuje funkcjonowanie państwa prawnego, o tyle służy on także ochronie sędziów przed nieuprawnionymi naciskami w obrębie danego sądu [zob. podobnie wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 68].

77 Należy również podkreślić, że wykonywanie funkcji orzeczniczej powinno być chronione nie tylko przed wszelkim bezpośrednim wpływem w postaci zaleceń, ale również przed bardziej pośrednimi formami oddziaływania, które mogą zaważyć na rozstrzygnięciach sądowych [zob. podobnie wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 14 listopada 2024 r., S. (Zmiana składu sądu), C-197/23, EU:C:2024:956, pkt 62 i przytoczone tam orzecznictwo].

78 Powyższe gwarancje niezawisłości i bezstronności wymagają istnienia zasad, w szczególności co do składu danego organu, pozwalających wykluczyć, w przekonaniu jednostek, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niepodatności tego organu na czynniki zewnętrzne oraz jego neutralności względem ścierających się przed nim interesów [wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 52; a także z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 70].

79 W drugiej kolejności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE wymaga również istnienia sądu „ustanowionego uprzednio na mocy ustawy" wobec nierozerwalnych więzi, jakie istnieją między dostępem do takiego sądu a gwarancjami niezawisłości i bezstronności sędziów [zob. podobnie wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 14 listopada 2024 r., S. (Zmiana składu sądu), C-197/23, EU:C:2024:956, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo].

80 Tymczasem pojęcie „sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy", które zawarte jest również w art. 47 akapit drugi Karty i odzwierciedla w szczególności zasadę państwa prawnego, dotyczy nie tylko podstawy prawnej samego istnienia sądu, ale także obsadzenia składu orzekającego w każdej sprawie oraz wszelkich innych przepisów prawa krajowego, których nieprzestrzeganie sprawia, że udział jednego lub kilku sędziów w rozpoznawaniu sprawy jest obarczony nieprawidłowością.

Pojęcie to obejmuje zatem zasady przydzielania i ponownego przydziału spraw [zob. podobnie wyrok z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 73, 74 i przytoczone tam orzecznictwo].

81 W konsekwencji art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE wymaga w tym zakresie także tego, by przepisy regulujące obsadzanie składów orzekających umożliwiały wykluczenie jakiejkolwiek nieuprawnionej ingerencji w proces podejmowania decyzji w danej sprawie osób spoza składu orzekającego rozpoznającego tę sprawę, przed którymi strony nie mogły przedstawić swoich argumentów [zob. podobnie wyroki: z dnia 11 lipca 2024 r., Hann-Invest i in., C-554/21, C-622/21 i C-727/21, EU:C:2024:594, pkt 59; a także z dnia 6 marca 2025 r., D.K. (Zwolnienie sędziego z obowiązku rozpoznania sprawy), C-647/21 i C-648/21, EU:C:2025:143, pkt 75].

82 W niniejszym wypadku sąd odsyłający zastanawia się nad tym, czy z wymogami przypomnianymi w pkt 73–81 niniejszego wyroku są zgodne środki, w drodze których Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego wyznaczyła sędziów Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do orzekania na określony okres trzech miesięcy w Izbie Cywilnej, przy jednoczesnym pozostawieniu obowiązku orzekania w tym okresie w ich izbie macierzystej.

83 W tym względzie należy przede wszystkim zauważyć, że państwa członkowskie mają prawo przewidzieć w swoim prawie krajowym warunki, na jakich prezes sądu jest uprawniony do podejmowania środków zobowiązujących sędziów do orzekania czasowo w dwóch izbach – w ich izbie macierzystej oraz w innej izbie tego sądu. Środki takie mogą być bowiem nieodzowne dla wewnętrznej organizacji pracy sądu, zważywszy na wymogi związane z koniecznością zapewnienia należytego sprawowania wymiaru sprawiedliwości i z poszanowaniem zasady rozsądnego terminu.

84 Co się tyczy następnie warunków, w jakich można zastosować takie środki, w pierwszej kolejności sąd odsyłający zastanawia się nad tym, jakie znaczenie ma fakt, że Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego, która wyznaczyła danych sędziów do czasowego orzekania w Izbie Cywilnej, podobnie zresztą jak prezes tej izby, która przydzieliła temu składowi sprawy w postępowaniach głównych, zostały powołane na stanowisko sędziego tego sądu w okolicznościach niezgodnych z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

85 W tym względzie prawdą jest, że – jak zauważa sąd odsyłający – Trybunał orzekł, w pkt 155 i 160 wyroku z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie) (C-487/19, EU:C:2021:798), iż sąd krajowy powinien, zgodnie z zasadą pierwszeństwa prawa Unii, uznać za niebyłe postanowienie wydane przez organ niebędący niezawisłym i bezstronnym ustanowiony uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu prawa Unii.

86 Nie wynika z tego jednak, że wszelkie środki wewnętrznej organizacji pracy sądu, takie jak wyznaczenie sędziów do czasowego orzekania w izbie innej niż ta, w której mają miejsce służbowe, lub przydzielenie im spraw, należy uznać za niebyłe, jeżeli zostały podjęte przez prezesa tego sądu lub przewodniczącego składu orzekającego, którzy nie stanowią niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu prawa Unii. Sprawa będąca źródłem orzecznictwa przytoczonego w poprzednim punkcie dotyczyła bowiem, w odróżnieniu od niniejszych spraw, istnienia orzeczeń sądowych kończących postępowanie w sprawie.

87 Wynika stąd, że okoliczność, iż Prezes Sądu Najwyższego i Prezes Izby Cywilnej, z których pierwsza wyznaczyła danych sędziów do orzekania w tej izbie, a druga przydzieliła sprawy w postępowaniach głównych konkretnym składom orzekającym, zostały, zgodnie z ustaleniami sądu odsyłającego, powołane w okolicznościach niezgodnych z wymogami art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, nie jest sama w sobie wystarczająca, aby uzasadnić twierdzenie, że obsadzone w ten sposób składy orzekające rozpoznające te sprawy również należy uznać za niebędące niezawisłym i bezstronnym sądem ustanowionym uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu prawa Unii.

88 W drugiej kolejności, aby zapewnić zgodność środków zobowiązujących sędziów danego sądu do orzekania czasowo w dwóch izbach – w ich izbie macierzystej oraz w innej izbie tego sądu z zasadami niezawisłości i bezstronności, a także z wymogiem istnienia sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, należy zwrócić szczególną uwagę na to, by środki te nie stanowiły instrumentu kontroli treści orzeczeń sądowych.

89 Mogłoby tak być, w przypadku gdyby takie środki mogły nie tylko trwale wpłynąć na zakres spraw przydzielanych danym sędziom do rozpoznania i prowadzenie spraw, które mają oni w swoim referacie, lecz również mieć istotne następstwa dla życia i kariery tych sędziów, na przykład gdyby prowadziły do degradacji tych sędziów lub pogorszenia ich sytuacji zawodowej. Podobnie takie środki mogłyby wzbudzić w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności tych sędziów, gdyby wchodziły w zakres czysto dyskrecjonalnych uprawnień prezesa sądu krajowego i gdyby były nakierowane na niektórych sędziów ze względu na postawy, jakie prezentowali oni w przeszłości, w szczególności opowiadając się przeciwko niedawnym reformom polskiego wymiaru sprawiedliwości, lub gdyby były podejmowane jako reakcja na orzeczenia sądowe wydane przez tych sędziów [zob. analogicznie wyrok z dnia 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Powołanie), C-487/19, EU:C:2021:798, pkt 115, 119].

90 Nie jest tak natomiast w przypadku środków polegających na wyznaczaniu sędziów do orzekania w jednej z izb danego sądu, które są oparte na uzasadnionych powodach związanych w szczególności z należytym sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, są podejmowane na podstawie przepisów krajowych regulujących ustrój danego sądu, mają charakter czasowy i są ściśle określone w czasie, bez uszczerbku dla możliwości ich ewentualnego odnowienia, które nie podważają przydzielenia danych sędziów do ich izby macierzystej i nie prowadzą do odebrania tym sędziom spraw pozostających w ich referacie ani do ich degradacji. Taki wniosek nasuwa się, tym bardziej gdy takie środki, czysto organizacyjne, dotyczą dużej liczby sędziów danego sądu krajowego, a ich celem ani skutkiem nie jest objęcie nimi konkretnych sędziów ze względu na postawy, jakie prezentowali oni w przeszłości. Okoliczność, że takie środki mogą czasowo spowodować, nawet znaczny, wzrost obciążenia pracą danych sędziów i że zmuszają ich do zajmowania się kwestiami niezwiązanymi z ich specjalizacją, jest w tym względzie pozbawiona znaczenia.

91 W niniejszym wypadku z akt spraw, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że środki rozpatrywane w postępowaniu głównym odpowiadają środkom, o których mowa w poprzednim punkcie.

92 Po pierwsze bowiem, środki, w drodze których Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego wyznaczyła sędziów Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do orzekania na określony czas trzech miesięcy w Izbie Cywilnej, zostały przyjęte na podstawie art. 35 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym. Przepis ten, obowiązujący od dawna, wyraźnie określa, że maksymalny okres stosowania takich środków

bez zgody zainteresowanych sędziów wynosi sześć miesięcy w roku. Wydaje się ponadto, że zdanie drugie tego przepisu nie zakazuje, by sędziowie ci w dalszym ciągu pozostawali w swojej izbie macierzystej.

93 Sąd odsyłający precyzuje jednak, że art. 35 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym nie pozwala na to, by takie wyznaczenie nastąpiło bez zgody danego sędziego, ani że nie przewiduje ono również pozostawienia danego sędziego w tym okresie w jego macierzystej izbie. W tym względzie należy przypomnieć, że do Trybunału nie należy kwestionowanie wykładni prawa krajowego dokonanej przez sąd odsyłający. Niemniej jednak nawet przy założeniu, że przepis ten nie zezwala na rozpatrywane tu przypadki wyznaczenia, sama ta okoliczność nie wystarcza do podważenia zgodności składów orzekających tworzących sąd odsyłający z wymogami art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty.

94 Po drugie, z akt spraw, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że chociaż środki te nie zawierają uzasadnienia, wydaje się, że zostały one podjęte w celu zaradzenia wzrostowi liczby spraw w Izbie Cywilnej i zmniejszenia znacznych zaległości tej izby. Realizują one zatem uprawniony cel, i to niezależnie od tego, co było przyczyną tych znacznych zaległości.

95 Po trzecie, rozpatrywane w postępowaniu głównym środki mają charakter czasowy, a odnośni sędziowie zostali wyznaczeni do orzekania w Izbie Cywilnej na okres trzech miesięcy, podczas gdy art. 35 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym przewiduje maksymalny okres sześciu miesięcy w roku. W tym kontekście możliwość ewentualnego przedłużenia lub odnowienia tego wyznaczenia prowadzącego do nadania orzekaniu w Izbie Cywilnej charakteru quasi-stałego, mieści się – w świetle informacji, którymi dysponuje Trybunał – w kategorii zdarzenia hipotetycznego.

96 Po czwarte, zgodnie z informacjami, którymi dysponuje Trybunał, środki te nie wydają się prowadzić do degradacji odnośnych sędziów lub pogorszenia ich sytuacji zawodowej, przy założeniu że sędziowie ci nadal rozpoznają skargi kasacyjne podlegające rozpatrzeniu przez Sąd Najwyższy. Środki te nie pociągnęły za sobą odebrania tym sędziom spraw, które mieli dotychczas w swoich referatach, ponieważ wskazano, że sędziowie ci pozostają przydzieleni do swojej izby macierzystej przez cały okres obowiązywania tych środków. Jak stwierdzono w pkt 90 niniejszego wyroku, okoliczność, że owe środki prowadzą do tymczasowego zwiększenia obciążenia pracą danych sędziów lub zobowiązują ich do rozpoznawania kwestii niezwiązanych z ich specjalizacją, nie ma w tym kontekście znaczenia.

97 Po piąte, środki rozpatrywane w postępowaniu głównym dotyczyły w sumie około dwudziestu sędziów. W świetle informacji, którymi dysponuje Trybunał, wygląda na to, że środki te nie były nakierowane na konkretnych sędziów, na przykład w odpowiedzi na krytyczne uwagi dotyczące reformy polskiego wymiaru sprawiedliwości.

98 W tych warunkach okoliczność, że środki rozpatrywane w postępowaniu głównym zostały podjęte bez zgody sędziów, których dotyczyły, i że sędziowie ci nie korzystają z żadnego środka prawnego w celu ich zakwestionowania, nie może stanowić naruszenia zasad niezawisłości i bezstronności oraz wymogu istnienia sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy. W braku bowiem jakichkolwiek wskazówek, że środki te mogą wywołać skutki analogiczne do kary dyscyplinarnej, takie okoliczności nie mogą wzbudzić w przekonaniu jednostek uzasadnionych wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności tych sędziów.

99 Ponadto i niezależnie od wszystkiego należy dodać, że prawidłowość obsadzenia składów orzekających tworzących sąd odsyłający w świetle art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty powinna, zgodnie z orzecznictwem Trybunału, podlegać kontroli sądowej [zob. analogicznie wyrok z dnia 14 listopada 2024 r., S. (Zmiana składu sądu), C-197/23, EU:C:2024:956, pkt 67]. Otóż w niniejszym wypadku sprawy w postępowaniach głównych ukazują właśnie, że prawo krajowe daje sądowi odsyłającemu możliwość skontrolowania prawidłowości jego własnego składu.

100 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na dwa pytania w sprawach C-422/23 i C-493/23 oraz na pytania pierwsze i drugie w sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23 winna brzmieć: art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie środkom podjętym przez prezesa sądu krajowego, polegającym na wyznaczeniu sędziów mających miejsce służbowe w jednej z izb tego sądu do czasowego orzekania w innej izbie wspomnianego sądu, przy jednoczesnym pozostawieniu obowiązku orzekania w ich macierzystej izbie, mimo że sędziowie ci nie wyrazili zgody na to wyznaczenie, nie dysponują żadnym środkiem zaskarżenia przed sądem w celu jego zakwestionowania, wyznaczenie to pociąga za sobą zwiększenie obciążenia pracą odnośnych sędziów i wymaga ich zaangażowania w dziedzinach niezwiązanych z ich specjalizacją, a zarazem rzeczony prezes został powołany do tego sądu w okolicznościach niezgodnych z wymogami wynikającymi z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, pod warunkiem że takie środki są oparte na uzasadnionych powodach związanych w szczególności z należytym sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, są podejmowane na podstawie przepisów krajowych regulujących ustrój danego sądu, mają charakter czasowy i są ściśle określone w czasie, nie podważają przydzielenia danych sędziów do ich izby macierzystej i nie prowadzą do jakiejkolwiek degradacji tych sędziów ani odebrania im spraw pozostających w ich referacie.

W przedmiocie pytania trzeciego w sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23

101 Pytanie trzecie w sprawach C-455/23, C-459/23 i C-486/23 zostało zadane na wypadek, gdyby z odpowiedzi na pytania pierwsze i drugie w tych sprawach wynikało zasadniczo, że sąd obsadzony na takich warunkach jak sąd odsyłający nie jest niezawisłym i bezstronnym sądem ustanowionym uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Z uwagi na odpowiedź udzieloną na te pytania nie ma już potrzeby orzekania w przedmiocie pytania trzeciego przedstawionego w każdej z tych spraw.

W przedmiocie pytania czwartego w sprawie C-459/23

102 Poprzez pytanie czwarte w sprawie C-459/23 sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 3 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2004/17 w związku z art. 20 ust. 1 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że nabywanie przez przedsiębiorstwo publiczne zajmujące się handlem energią elektryczną zielonych certyfikatów w rozumieniu art. 2 akapit drugi lit. k) i l) dyrektywy 2009/28 stanowi działalność prowadzoną w zakresie dostaw energii elektrycznej do stałych sieci przeznaczonych do świadczenia usług dla odbiorców publicznych w związku z produkcją, transportem lub dystrybucją energii elektrycznej.

103 Na wstępie należy przede wszystkim przypomnieć, że co do zasady zastosowanie ma dyrektywa obowiązująca w momencie, gdy instytucja zamawiająca wybiera tryb postępowania, który będzie stosować, i ostatecznie rozstrzyga kwestię, czy w celu udzielenia zamówienia publicznego istnieje obowiązek uprzedniego ogłoszenia przetargu (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 października 2000 r.,

Komisja/Francja, C-337/98, EU:C:2000:543, pkt 37; z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 31; a także z dnia 14 września 2017 r., Casertana Costruzioni, C-223/16, EU:C:2017:685, pkt 21). Zważywszy, że w niniejszym wypadku umowa będąca przedmiotem postępowania głównego została zawarta w 2011 r., zastosowanie ratione temporis znajduje dyrektywa 2004/17.

104 Następnie należy podkreślić, że zgodnie z art. 2 ust. 2 lit. a) tej dyrektywy ma ona zastosowanie do podmiotów zamawiających, które są w szczególności przedsiębiorstwami publicznymi prowadzącymi jeden z rodzajów działalności wymienionych w art. 3–7 wspomnianej dyrektywy. W tym zakresie art. 2 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2004/17 ustanawia domniemanie, zgodnie z którym „przedsiębiorstwem publicznym" w rozumieniu tego przepisu jest przedsiębiorstwo, w którym instytucje zamawiające posiadają bezpośrednio lub pośrednio większość jego kapitału.

105 W niniejszym wypadku z ustaleń dokonanych przez sąd odsyłający wynika, że spółka E. jest takim przedsiębiorstwem publicznym, ponieważ ponad 50 % jej kapitału znajduje się w posiadaniu państwa polskiego.

106 Pozostaje zatem ustalić, do czego skłania pytanie czwarte w sprawie C-459/23, czy można uznać, że przedsiębiorstwo to prowadzi jeden z rodzajów działalności wymienionych w art. 3 ust. 3 dyrektywy 2004/17.

107 W tym względzie w pierwszej kolejności należy przypomnieć, że zgodnie z art. 3 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2004/17 dyrektywa ta ma zastosowanie, w odniesieniu do energii elektrycznej, do dostaw energii elektrycznej do stałych sieci przeznaczonych do świadczenia usług dla odbiorców publicznych w związku z produkcją, transportem lub dystrybucją energii elektrycznej.

108 Ani ten przepis, ani żaden inny przepis dyrektywy 2004/17 nie definiują tego, co należy rozumieć pod zawartym w tym przepisie pojęciem „dostaw energii elektrycznej" do takich sieci.

109 W rezultacie zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględniać nie tylko jego brzmienie, lecz także jego kontekst oraz cele regulacji, której część stanowi (wyroki: z dnia 17 listopada 1983 r., Merck, 292/82, EU:C:1983:335, pkt 12; a także z dnia 13 lutego 2025 r., Latvijas Sabiedriskais Autobuss, C-684/23, EU:C:2025:90, pkt 48).

110 Po pierwsze, w potocznym znaczeniu pojęcie „dostaw" należy rozumieć jako czynność polegającą na dostarczaniu, zaopatrywaniu, zapewnianiu i zasilaniu. Dostawy energii elektrycznej do sieci odnoszą się zatem do zaopatrywania tych ostatnich w energię elektryczną. W tym celu pojęcie „dostaw energii elektrycznej" może obejmować nie tylko produkcję energii elektrycznej, ale również hurtową lub detaliczną sprzedaż energii elektrycznej.

111 Po drugie, z motywów 2 i 3 dyrektywy 2004/17 wynika, że dyrektywa ta przewiduje zasady koordynujące procedury udzielania zamówień „w sektorach", o których mowa w tej dyrektywie, w tym w sektorze energetyki, stosowane „przez podmioty działające w tych sektorach". W motywach tych prawodawca Unii jasno wyraził zatem wolę objęcia w sektorze energii elektrycznej nie tylko działalność w zakresie produkcji lub zaopatrywania w energię elektryczną, ale również handlu energią elektryczną.

112 Po trzecie, wykładnia ta jest również zgodna z celami przepisów Unii w dziedzinie zamówień publicznych, a mianowicie otwarciem na jak najszerszą konkurencję (zob. podobnie wyroki: z dnia 23 grudnia 2009 r., CoNISMa, C-305/08, EU:C:2009:807, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 26 września 2024 r., Luxone i Sofein, C-403/23 i C-404/23, EU:C:2024:805, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo).

113 Po czwarte, wspomniana wykładnia znajduje również potwierdzenie w dyrektywie 2014/25, którą uchylono dyrektywę 2004/17 i w której prawodawca Unii między innymi wprowadził w ramach obowiązującego prawa uściślenie pojęcia „dostawy energii elektrycznej". I tak z art. 7 akapit pierwszy dyrektywy 2014/25 w świetle jej motywu 23 wynika, że do celów tej dyrektywy pojęcie „dostawy" oznacza wytwarzanie/produkcję, sprzedaż hurtową i detaliczną. Wprowadzając tę definicję do dyrektywy 2014/25, z jednoczesnym zastrzeżeniem we wspomnianym motywie 23, że zamieszczono ją, „[n]ie rozszerzając w żaden sposób zakresu [tej] dyrektywy", prawodawca Unii potwierdził, że pojęcie „dostaw energii elektrycznej" w dyrektywie 2004/17 obejmowało już, poza jej produkcją, także jej sprzedaż hurtową lub detaliczną.

114 W związku z tym działalność w zakresie handlu energią elektryczną, taka jak prowadzona przez spółkę E., jest jednym z rodzajów działalności wskazanych w art. 3 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2004/17. Spółkę E. należy zatem postrzegać jako podmiot zamawiający w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. a) tej dyrektywy.

115 Niemniej w drugiej kolejności należy dodatkowo zauważyć, że art. 20 ust. 1 dyrektywy 2004/17 stanowi, iż akt ten nie ma zastosowania do zamówień, których podmioty zamawiające udzielają w innym celu niż wykonywanie swojej działalności w sektorach określonych w art. 3–7 tej dyrektywy.

116 Zakresem stosowania dyrektywy 2004/17 objęte są zatem jedynie zamówienia, których podmiot zamawiający w rozumieniu tej dyrektywy udziela w ramach i w celu prowadzenia działalności w sektorach wymienionych w art. 3–7 tej dyrektywy i w jego celu (wyrok z dnia 10 kwietnia 2008 r., Ing. Aigner, C-393/06, EU:C:2008:213, pkt 33).

117 W niniejszym wypadku z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że spółka E. jest zobowiązana do nabywania zielonych certyfikatów w rozumieniu art. 2 akapit drugi lit. k) i l) dyrektywy 2009/28 w celu wypełnienia ciążącego na niej ustawowego obowiązku promowania odnawialnych źródeł energii. Wynika z tego, że nabywanie tych certyfikatów jest ściśle związane z wykonywaniem przez tę spółkę działalności w zakresie handlu energią elektryczną, która stanowi działalność wskazaną w art. 3 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2004/17.

118 W obliczu takiego ścisłego związku należy zaś stwierdzić, że do nabycia zielonych certyfikatów dochodzi w celu dalszego prowadzenia tej działalności, w związku z czym nie można uznać, że dokonuje się go „w innych celach" niż wykonywanie wspomnianej działalności w rozumieniu art. 20 ust. 1 dyrektywy 2004/17.

119 W świetle powyższych względów odpowiedź na pytanie czwarte w sprawie C-459/23 winna brzmieć: art. 3 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2004/17 w związku z art. 20 ust. 1 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że nabywanie przez przedsiębiorstwo publiczne zajmujące się handlem energią elektryczną zielonych certyfikatów w rozumieniu art. 2 akapit drugi lit. k) i l) dyrektywy 2009/28 stanowi działalność prowadzoną w zakresie dostaw energii elektrycznej do stałych sieci przeznaczonych do świadczenia usług dla odbiorców publicznych w związku z produkcją, transportem lub dystrybucją energii elektrycznej.

W przedmiocie pytania piątego w sprawie C-459/23

W przedmiocie dopuszczalności

120 Spółka E. uważa, że pytanie piąte w sprawie C-459/23 nie jest istotne dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Przede wszystkim spółka ta podniosła w istocie przed sądem odsyłającym, że umowa będąca przedmiotem postępowania głównego jest bezwzględnie nieważna, ponieważ treścią tej umowy jest zobowiązanie stron do zawierania umów z pominięciem przepisów prawa zamówień publicznych. Nie twierdziła ona natomiast, że sama ta umowa powinna była zostać zawarta zgodnie z procedurami udzielania zamówień publicznych. Następnie jej zdaniem rzeczona umowa nie jest umową ramową w rozumieniu art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17, ponieważ bezwarunkowo zobowiązuje podmiot zamawiający do udzielenia zamówienia wykonawcy będącemu stroną umowy. Wreszcie według niej z art. 14 ust. 2 i 3 tej dyrektywy wynika, że zawarcie umowy ramowej zgodnie z procedurą przewidzianą dla zamówień publicznych nie jest obligatoryjne.

121 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem art. 267 TFUE ustanawia procedurę bezpośredniej współpracy między Trybunałem a sądami państw członkowskich. W ramach tej procedury, opartej na wyraźnym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, wszelka ocena stanu faktycznego sprawy należy do kompetencji sądu krajowego, do którego należy, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy, ocena zarówno tego, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i znaczenia skierowanych do Trybunału pytań, podczas gdy Trybunał jest uprawniony wyłącznie do orzekania o wykładni lub ważności aktów prawa Unii w oparciu o fakty przedstawione mu przez sąd krajowy [zob. podobnie wyroki: z dnia 16 marca 1978 r., Oehlschläger, 104/77, EU:C:1978:69, pkt 4; a także z dnia 4 października 2024 r., Schrems (Przekazywanie danych do wiadomości publicznej), C-446/21, EU:C:2024:834, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo].

122 Otóż, po pierwsze, poprzez argumenty zmierzające do podważenia dopuszczalności pytania piątego w sprawie C-459/23 spółka E. zmierza finalnie do zakwestionowania sposobu przedstawienia przez sąd odsyłający przedstawionych mu argumentów i dokonanej przez niego oceny charakteru umowy będącej przedmiotem postępowania głównego. Zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w poprzednim punkcie tego rodzaju argumenty nie mogą prowadzić do stwierdzenia niedopuszczalności pytania prejudycjalnego.

123 Po drugie, nawiązując do definicji pojęcia „umowy ramowej” i utrzymując, że umowa ramowa nie musi być koniecznie zawarta z poszanowaniem przepisów o zamówieniach publicznych, spółka E. odnosi się do merytorycznej odpowiedzi na to pytanie, a nie do jego dopuszczalności.

124 W związku z tym pytanie piąte w sprawie C-459/23 jest dopuszczalne.

Co do istoty

125 Poprzez pytanie piąte w sprawie C-459/23 sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 w związku z art. 14 i art. 17 ust. 2 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że umowa, która zobowiązuje strony do zawarcia umów wykonawczych na określonych warunkach co do ceny i ilości, wchodzi w zakres pojęcia „umowy ramowej” w rozumieniu art. 1 ust. 4 tej dyrektywy i powinna zostać zawarta na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych.

126 W pierwszej kolejności zgodnie z art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 umowa ramowa oznacza umowę zawartą pomiędzy jednym lub więcej podmiotami zamawiającymi oraz jednym lub więcej wykonawcami, której celem jest określenie warunków dotyczących zamówień, które zostaną udzielone w danym okresie, w szczególności w odniesieniu do ceny oraz, o ile ma to zastosowanie, przewidywanych ilości.

127 Po pierwsze, z samego brzmienia tego przepisu wynika, że umowa ramowa powinna precyzować okres, w którym ma się stosować, i reguluje warunki zamówień, które mają zostać udzielone.

128 Po drugie, na gruncie orzecznictwa Trybunału, pojęcie „umowy ramowej” zawarte w art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 należy interpretować w szczególności w świetle art. 17 ust. 2 i 3 tej dyrektywy, podstawowych zasad prawa Unii, takich jak zasada równego traktowania i zasada przejrzystości, mających zastosowanie przy zawieraniu umowy ramowej, jak wynika to z art. 14 ust. 1 wspomnianej dyrektywy, oraz przewidzianego w art. 14 ust. 4 owej dyrektywy zakazu wykorzystywania umów ramowych do utrudniania, ograniczania lub zakłócania konkurencji. Z całościowego postrzegania tych przepisów i zasad wynika, że umowa ramowa od początku powinna określać maksymalny wolumen dostaw, które będą mogły stanowić przedmiot kolejnych zamówień, poprzez doprecyzowanie ich maksymalnej ilości lub wartości (zob. analogicznie wyroki: z dnia 19 grudnia 2018 r., Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust i Coopservice, C-216/17, EU:C:2018:1034, pkt 60, 62–67, 69; a także z dnia 17 czerwca 2021 r., Simonsen & Weel, C-23/20, EU:C:2021:490, pkt 54–58, 61–65, 67, 68, 74).

129 Do sądu odsyłającego będzie należało zbadanie, czy przesłanki te są spełnione w odniesieniu do umowy będącej przedmiotem postępowania głównego. W tym względzie, po pierwsze, będzie on musiał upewnić się, że umowa ta precyzowała okres, w którym można było zawierać umowy nabycia zielonych certyfikatów na podstawie tej umowy. Po drugie, należy uściślić, że samo wskazanie formuły cenowej mającej zastosowanie do obliczenia ceny sprzedaży zielonych certyfikatów i zobowiązanie podmiotu zamawiającego do nabycia wszystkich uzyskanych zielonych certyfikatów, bez ustalenia konkretnej ilości, nie są wystarczające, aby uznać, że wspomniana umowa określa maksymalny wolumen dostaw, które będą mogły stanowić przedmiot kolejnych zamówień.

130 W drugiej kolejności i bez uszczerbku dla powyższego należy przypomnieć, że zgodnie z art. 16 lit. a) dyrektywy 2004/17 ma ona zastosowanie, z zastrzeżeniem wykluczeń, o których mowa w tym przepisie, do zamówień na dostawy i usługi, których szacunkowa wartość bez VAT jest równa lub wyższa niż 387 000 EUR.

131 Co się tyczy metod obliczania szacunkowej wartości zamówień i umów ramowych, z art. 17 ust. 1 akapit pierwszy zdanie pierwsze dyrektywy 2004/17 wynika, że podstawą obliczania szacunkowej wartości zamówienia jest całkowita kwota do zapłaty, bez VAT, obliczona przez podmiot zamawiający. Zgodnie z art. 17 ust. 2 tej dyrektywy podmioty zamawiające nie mogą unikać stosowania tej dyrektywy, dzieląc na części projekty budowlane lub planowane zakupy określonych ilości dostaw lub usług, lub wykorzystując specjalne metody obliczania szacunkowej wartości zamówień. Zgodnie z art. 17 ust. 3 tej dyrektywy odnośnie do umów ramowych szacunkową wartością, jaką należy uwzględnić, będzie maksymalna szacunkowa wartość bez VAT wszystkich zamówień przewidzianych przez cały okres obowiązywania umowy. Wreszcie zgodnie z art. 17 ust. 7 dyrektywy 2004/17 w przypadku zamówień na dostawy lub usługi powtarzających się lub podlegających odnowieniu w oznaczonym czasie, podstawą obliczania szacunkowej wartości zamówienia jest albo rzeczywista łączna wartość kolejnych zamówień podobnego typu udzielonych w ciągu poprzednich dwunastu miesięcy lub w poprzednim roku

budżetowym, albo szacunkowa całkowita wartość zamówień udzielanych kolejno przez dwanaście miesięcy następujących po realizacji pierwszej dostawy lub przez rok budżetowy, jeżeli jest on dłuższy niż dwanaście miesięcy.

132 Z przepisów tych wynika, że zarówno w przypadku umowy ramowej, o której mowa w art. 17 ust. 3 dyrektywy 2004/17, jak i w przypadku zamówienia na dostawy lub usługi powtarzającego się lub podlegającego odnowieniu w określonym czasie, o którym mowa w art. 17 ust. 7 tej dyrektywy, uwzględnia się „szacunkową wartość" umowy ramowej lub zamówienia. W pierwszym przypadku wartością tą jest całkowita szacunkowa wartość umowy ramowej, zaś w drugim przypadku – wartość oszacowana alternatywnymi metodami przewidzianymi w tym ostatnim przepisie dla okresu dwunastu miesięcy.

133 W niniejszym wypadku sąd odsyłający wyjaśnia, że wartość każdej z umów wykonawczych zawieranych co miesiąc na podstawie umowy będącej przedmiotem postępowania głównego nie osiąga progu 387 000 EUR przewidzianego w art. 16 lit. a) dyrektywy 2004/17. Natomiast roczna wartość umów wykonawczych rozpatrywanych łącznie przekracza ten próg.

134 Zatem z powyższego wynika, że w takim przypadku podmiot zamawiający nie może powoływać się na jednostkową wartość każdej z umów wykonawczych do danej umowy w celu zawarcia tych umów bez uprzedniego ogłoszenia przetargu. Taki sposób postępowania byłby bowiem sprzeczny z przewidzianym w art. 17 ust. 2 dyrektywy 2004/17 zakazem unikania stosowania tej dyrektywy poprzez dzielenie planowanych przedsięwzięć.

135 Aby zastosować się do tego zakazu, a także do ustanowionego w art. 14 ust. 4 dyrektywy 2004/17 zakazu wykorzystywania umów ramowych do utrudniania, ograniczania lub zakłócania konkurencji, podmiot zamawiający może w takim przypadku dokonać wyboru pomiędzy dwiema możliwościami.

136 Pierwsza możliwość polega na udzielaniu kolejnych zamówień z poszanowaniem, w odniesieniu do każdego z tych zamówień, procedur przewidzianych w tej dyrektywie.

137 Druga możliwość polega na zawarciu, zgodnie z dyrektywą 2004/17, umowy ramowej w rozumieniu i z poszanowaniem warunków określonych w art. 1 ust. 4 tej dyrektywy i przypomnianych w pkt 126–128 niniejszego wyroku. Zgodnie z art. 40 ust. 3 lit. i) dyrektywy 2004/17 w związku z art. 14 ust. 2 tej dyrektywy takie podejście umożliwia podmiotowi zamawiającemu zastosowanie następnie, w odniesieniu do kolejnych zamówień, procedury bez uprzedniego ogłoszenia przetargu (zob. podobnie wyrok z dnia 23 kwietnia 2009 r., Komisja/Belgia, C-287/07, EU:C:2009:245, pkt 104).

138 Z powyższego wynika, że w przypadku takim jak ten rozpatrywany w postępowaniu głównym podmiot zamawiający powinien był zastosować się do przepisów o zamówieniach publicznych albo w chwili zawierania każdej z kolejnych umów wykonawczych, albo w chwili zawarcia odnośnej umowy jako umowy ramowej, z poszanowaniem warunków wskazanych w pkt 126–128 niniejszego wyroku.

139 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na pytanie piąte w sprawie C-459/23 winna brzmieć: art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 w związku z art. 14 i art. 17 ust. 2 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że:

– aby umowa, która zobowiązuje strony do zawierania umów wykonawczych na określonych warunkach co do ceny i ilości, była objęta zakresem pojęcia „umowy ramowej" w rozumieniu art. 1 ust. 4 wspomnianej dyrektywy, powinna ona wskazywać okres, w którym ma się stosować, oraz określać maksymalny wolumen dostaw, które będą mogły stanowić przedmiot kolejnych zamówień, poprzez doprecyzowanie ich maksymalnej ilości lub wartości, przy czym samo wskazanie formuły cenowej mającej zastosowanie do obliczenia wartości umów, które mają zostać zawarte, i nieokreślonego ilościowo zobowiązania do zawierania umów wykonawczych, nie jest w tym zakresie wystarczające;

– jeżeli szacunkowa wartość umów, które mają zostać zawarte w danym okresie na podstawie umowy ramowej lub w ramach zamówień powtarzających się lub podlegających odnowieniu, obliczona na podstawie, odpowiednio, art. 17 ust. 3 i 5 dyrektywy 2004/17, przekracza próg określony w art. 16 lit. a) tej dyrektywy, podmiot zamawiający powinien albo udzielić każdego z kolejnych zamówień zgodnie z procedurami przewidzianymi w owej dyrektywie, albo zawrzeć zgodnie z rzeczoną dyrektywą umowę ramową w rozumieniu i z poszanowaniem warunków określonych w jej art. 1 ust. 4.

W przedmiocie pytania szóstego w sprawie C-459/23

W przedmiocie dopuszczalności

140 Spółka E. uważa, że pytanie szóste w sprawie C-459/23 jest niedopuszczalne, ponieważ nie ma związku ze sporem w postępowaniu głównym. Wbrew założeniu, na którym opiera się to pytanie, umowa będąca przedmiotem postępowania głównego nie jest bowiem zamówieniem, lecz umową zobowiązującą do udzielenia zamówienia. Nie może zatem zostać zawarta z pominięciem przepisów o zamówieniach publicznych.

141 W świetle orzecznictwa przytoczonego w pkt 121 niniejszego wyroku i z powodu przedstawionego w jego pkt 122 zastrzeżenie to należy oddalić. Pytanie szóste w sprawie C-459/23 jest zatem dopuszczalne.

Co do istoty

142 Poprzez pytanie szóste w sprawie C-459/23 sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 2d ust. 1 lit. a) dyrektywy 92/13 należy interpretować w ten sposób, że zawarcie umowy z pominięciem przepisów o zamówieniach publicznych podlega przewidzianej w tym przepisie sankcji.

143 Artykuł 2d ust. 1 dyrektywy 92/13 stanowi, że brak uprzedniej publikacji ogłoszenia o zamówieniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, gdy nie dopuszcza tego dyrektywa 2004/17, powoduje brak skuteczności danego zamówienia.

144 Artykuł 2d został dodany do pierwotnej wersji dyrektywy 92/13 przez dyrektywę 2007/66. Prawodawca Unii wyjaśnił wprowadzone zmiany, wskazując w motywie 13 dyrektywy 2007/66, że aby zwalczać bezprawne bezpośrednie udzielanie zamówień, które w wyroku z dnia 11 stycznia 2005 r., Stadt Halle i RPL Lochau (C-26/03, EU:C:2005:5, pkt 36, 37), zostało uznane przez Trybunał za najpoważniejsze naruszenie prawa Unii w dziedzinie zamówień publicznych ze strony instytucji zamawiającej lub podmiotu zamawiającego, należy przewidzieć skuteczne, proporcjonalne i odstraszające sankcje, a umowa zawarta na podstawie bezprawnego bezpośredniego udzielenia zamówienia powinna być z zasady uważana za nieskuteczną. W motywie 14 dyrektywy 2007/66 wyjaśniono, że nieskuteczność stanowi najlepszy sposób przywrócenia konkurencji i stworzenia nowych perspektyw handlowych wykonawcom, którzy zostali bezprawnie pozbawieni możliwości udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia, oraz że bezpośrednie udzielanie zamówień powinno w rozumieniu dyrektywy 2007/66 obejmować wszystkie przypadki udzielania zamówień bez uprzedniej publikacji ogłoszenia o zamówieniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, odpowiadające udzieleniu zamówienia bez uprzedniego ogłoszenia przetargu w rozumieniu dyrektywy 2004/17 (zob. analogicznie wyrok z dnia 17 czerwca 2021 r., Simonsen & Weel, C-23/20, EU:C:2021:490, pkt 85).

145 Z art. 2d ust. 1 lit. a) dyrektywy 92/13 w związku z motywami 13 i 14 dyrektywy 2007/66 wynika zatem, że przyjmując dyrektywę 2007/66, prawodawca Unii zamierzał wprowadzić do znajdującego zastosowanie prawa surową sankcję, której stosowanie powinno jednak ograniczać się do najpoważniejszych przypadków naruszenia prawa Unii w dziedzinie zamówień publicznych, a mianowicie tych, w których zamówienie zostało udzielone bezpośrednio bez uprzedniej publikacji ogłoszenia o zamówieniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* (zob. analogicznie wyrok z dnia 17 czerwca 2021 r., Simonsen & Weel, C-23/20, EU:C:2021:490, pkt 86).

146 Wynika z tego, że art. 2d ust. 1 lit. a) dyrektywy 92/13 ma zastosowanie do każdej sytuacji, w której podmiot zamawiający nienależycie udzielił zamówienia bez uprzedniej publikacji ogłoszenia w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

147 Prawdą jest, że zgodnie z art. 2d ust. 2 akapit pierwszy dyrektywy 92/13 konsekwencje nieskuteczności umowy są określane przez prawo krajowe. Nie zmienia to jednak faktu, że przepis ten w żaden sposób nie przewiduje utrzymania lub ciągłości zamówienia udzielonego bez uprzedniego podania do publicznej wiadomości.

148 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na pytanie szóste w sprawie C-459/23 winna brzmieć: art. 2d ust. 1 lit. a) dyrektywy 92/13 należy interpretować w ten sposób, że zawarcie umowy z pominięciem przepisów o zamówieniach publicznych podlega przewidzianej w tym przepisie sankcji.

W przedmiocie pytania siódmego w sprawie C-459/23

W przedmiocie dopuszczalności

149 Spółka E. twierdzi, że pytanie siódme w sprawie C-459/23 nie ma związku ze sporem w postępowaniu głównym. Z jednej strony spółka ta powtarza powód przedstawiony już w pkt 140 niniejszego wyroku. Z drugiej strony wskazuje, że konstrukcję nadużycia prawa można stosować tylko wtedy, gdy strona żąda unieważnienia danej umowy. Tymczasem przed sądem odsyłającym spółka E. wnosi o ustalenie nieistnienia umowy będącej przedmiotem postępowania głównego, tj. uznanie, że umowa ta jest nieważna z mocy prawa.

150 Argumentacji tej nie można uwzględnić, zgodnie z orzecznictwem przypomnianym w pkt 121 niniejszego wyroku oraz z powodów przedstawionych w jego pkt 122 i 123. W związku z tym pytanie siódme w sprawie C-459/23 jest dopuszczalne.

Co do istoty

151 Poprzez pytanie siódme w sprawie C-459/23 sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy zasadę zakazu nadużywania prawa należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, by podmiot zamawiający mógł domagać się unieważnienia umowy, którą zawarł z dostawcą, na tej podstawie, że umowa ta została zawarta z naruszeniem przepisów o zamówieniach publicznych, mimo że rzeczywistym powodem tego żądania jest spadek opłacalności realizacji tej umowy.

152 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału jednostki nie mogą powoływać się na normy prawa Unii w sposób stanowiący oszustwo lub nadużycie, a zasada zakazu oszustw i nadużyć prawa stanowi zasadę ogólną prawa Unii, do której przestrzegania jednostki są zobowiązane. Stosowania przepisu prawa Unii nie można bowiem rozszerzyć na działania prowadzone w celu uzyskania w sposób stanowiący oszustwo lub nadużycie korzyści przewidzianych w prawie Unii (wyroki: z dnia 6 lutego 2018 r., Altun i in., C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 48, 49 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 11 lipca 2018 r., Komisja/Belgia, C-356/15, EU:C:2018:555, pkt 99).

153 Ustalenie istnienia praktyki stanowiącej nadużycie wymaga wystąpienia czynnika obiektywnego i czynnika subiektywnego (wyroki: z dnia 13 marca 2014 r., SICES i in., C-155/13, EU:C:2014:145, pkt 31; a także z dnia 28 lipca 2016 r., Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, pkt 38).

154 Z jednej strony, co się tyczy czynnika obiektywnego, ustalenie to wymaga, by z ogółu obiektywnych okoliczności wynikało, że pomimo formalnego poszanowania przesłanek przewidzianych w uregulowaniach Unii cel realizowany przez te uregulowania nie został osiągnięty (wyroki: z dnia 14 grudnia 2000 r., Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, pkt 52; z dnia 28 lipca 2016 r., Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, pkt 39).

155 Z drugiej strony do takiego ustalenia konieczny jest również czynnik subiektywny, a mianowicie, by z ogółu obiektywnych czynników wynikało, że głównym celem danych działań jest uzyskanie nienależnej korzyści. Zakaz praktyk stanowiących nadużycie jest bowiem bezprzedmiotowy, jeżeli dane działania mogą mieć inne uzasadnienie niż tylko osiągnięcie korzyści (wyroki: z dnia 14 grudnia 2000 r., Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, pkt 53; z dnia 28 lipca 2016 r., Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, pkt 40).

156 Do sądu odsyłającego będzie należało ustalenie, zgodnie z regułami dowodowymi przewidzianymi w przepisach krajowych, o ile nie naruszy to skuteczności prawa Unii, czy w sprawie w postępowaniu głównym występują elementy konstytutywne praktyki stanowiącej nadużycie (zob. podobnie wyroki: z dnia 14 grudnia 2000 r., Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 28 lipca 2016 r., Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, pkt 42).

157 W celu udzielenia sądowi odsyłającemu użytecznej odpowiedzi należy jednak wyjaśnić, że w przypadku gdyby zamówienie zostało udzielone bez uprzedniego ogłoszenia przetargu z pominięciem przepisów dyrektywy 2004/17, czynnik obiektywny by nie zaistniał. W takim wypadku nie można bowiem uznać, że warunki przewidziane w uregulowaniach Unii zostały formalnie spełnione.

158 W rezultacie, ponieważ przesłanki dotyczące istnienia czynnika obiektywnego i czynnika subiektywnego są kumulatywne, w sytuacji opisanej w pkt 151 niniejszego wyroku, do której odnosi się pytanie siódme w sprawie C-459/23, nie można by mówić o nadużyciu.

159 W świetle całości powyższych względów odpowiedź na pytanie siódme w sprawie C-459/23 winna brzmieć: zasadę zakazu nadużywania prawa należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie temu, by podmiot zamawiający mógł domagać się unieważnienia umowy, którą zawarł z dostawcą, na tej podstawie, że umowa ta została zawarta z naruszeniem przepisów o zamówieniach publicznych, mimo że rzeczywistym powodem tego żądania jest spadek opłacalności realizacji tej umowy.

W przedmiocie kosztów

160 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej**

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoi on na przeszkodzie środkom podjętym przez prezesa sądu krajowego, polegającym na wyznaczeniu sędziów mających miejsce służbowe w jednej z izb tego sądu do czasowego orzekania w innej izbie wspomnianego sądu, przy jednoczesnym pozostawieniu obowiązku orzekania w ich macierzystej izbie, mimo że sędziowie ci nie wyrazili zgody na to wyznaczenie, nie dysponują żadnym środkiem zaskarżenia przed sądem w celu jego zakwestionowania, wyznaczenie to pociąga za sobą zwiększenie obciążenia pracą odnośnych sędziów i wymaga ich zaangażowania w dziedzinach niezwiązanych z ich specjalizacją, a zarazem rzeczony prezes został powołany do tego sądu w okolicznościach niezgodnych z wymogami wynikającymi z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, pod warunkiem że takie środki są oparte na uzasadnionych powodach związanych w szczególności z należytym sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, są podejmowane na podstawie przepisów krajowych regulujących ustrój danego sądu, mają charakter czasowy i są ściśle określone w czasie, nie podważają przydzielenia danych sędziów do ich izby macierzystej i nie prowadzą do jakiejkolwiek degradacji tych sędziów ani odebrania im spraw pozostających w ich referacie.

2) **Artykuł 3 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. koordynującej procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, zmienionej rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1177/2009 z dnia 30 listopada 2009 r., w związku z art. 20 ust. 1 dyrektywy 2004/17 ze zmianami**

należy interpretować w ten sposób, że:

nabywanie przez przedsiębiorstwo publiczne zajmujące się handlem energią elektryczną zielonych certyfikatów w rozumieniu art. 2 akapit drugi lit. k) i l) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniającej i w następstwie uchylającej dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE stanowi działalność prowadzoną w zakresie dostaw energii elektrycznej do stałych sieci przeznaczonych do świadczenia usług dla odbiorców publicznych w związku z produkcją, transportem lub dystrybucją energii elektrycznej.

3) **Artykuł 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17, zmienionej rozporządzeniem nr 1177/2009, w związku z art. 14 i art. 17 ust. 2 dyrektywy 2004/17 ze zmianami**

należy interpretować w ten sposób, że:

– **aby umowa, która zobowiązuje strony do zawierania umów wykonawczych na określonych warunkach co do ceny i ilości, była objęta zakresem pojęcia „umowy ramowej" w rozumieniu art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 ze zmianami, powinna ona wskazywać okres, w którym ma się stosować, oraz określać maksymalny wolumen dostaw, które będą mogły stanowić przedmiot kolejnych zamówień, poprzez doprecyzowanie ich maksymalnej ilości lub wartości, przy czym samo wskazanie formuły cenowej mającej zastosowanie do obliczenia wartości umów, które mają zostać zawarte, i nieokreślonego ilościowo zobowiązania do zawierania umów wykonawczych, nie jest w tym zakresie wystarczające;**

– **jeżeli szacunkowa wartość umów, które mają zostać zawarte w danym okresie na podstawie umowy ramowej lub w ramach zamówień powtarzających się lub podlegających odnowieniu, obliczona na podstawie, odpowiednio, art. 17 ust. 3 i 5 dyrektywy 2004/17 ze zmianami przekracza próg określony w art. 16 lit. a) dyrektywy 2004/17 ze zmianami podmiot zamawiający powinien albo udzielić każdego z kolejnych zamówień zgodnie z procedurami przewidzianymi w dyrektywie 2004/17 ze zmianami, albo zawrzeć zgodnie z rzeczoną dyrektywą umowę ramową w rozumieniu i z poszanowaniem warunków określonych w art. 1 ust. 4 dyrektywy 2004/17 ze zmianami.**

4) **Artykuł 2d ust. 1 lit. a) dyrektywy Rady 92/13/EWG z dnia 25 lutego 1992 r. koordynującej przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne odnoszące się do stosowania przepisów wspólnotowych w procedurach zamówień publicznych podmiotów działających w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i telekomunikacji, zmienionej dyrektywą 2007/66/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 r.,**

należy interpretować w ten sposób, że:

zawarcie umowy z pominięciem przepisów o zamówieniach publicznych podlega przewidzianej w tym przepisie sankcji.

5) Zasadę zakazu nadużywania prawa należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie temu, by podmiot zamawiający mógł domagać się unieważnienia umowy, którą zawarł z dostawcą, na tej podstawie, że umowa ta została zawarta z naruszeniem przepisów o zamówieniach publicznych, mimo że rzeczywistym powodem tego żądania jest spadek opłacalności realizacji tej umowy.

Jürimäe Lenaerts Gavalec

Csehi Condinanzi

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 1 sierpnia 2025 r.

Sekretarz
A. Calot Escobar

Prezeska izby
K. Jürimäe